תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · סדר נזיקין

פסקי הרא"ש על שבועות

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על שבועות

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ו 7
הלכה ז 7
הלכה ח 8
הלכה ט 8
הלכה י 8
הלכה יא 9
הלכה יב 9
הלכה יג 10
הלכה יד 10
הלכה טו 11
הלכה טז 11
הלכה יז 12
הלכה יח 12
הלכה יט 12
הלכה כ 12
הלכה כא 13
הלכה כב 13
הלכה כג 13
הלכה כד 14
הלכה כה 14
הלכה כו 14
הלכה כז 14
פרק ד 15
הלכה א 15
הלכה ב 15
הלכה ג 16
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 17
הלכה ז 17
הלכה ח 17
הלכה ט 17
הלכה י 17
הלכה יא 18
הלכה יב 18
הלכה יג 18
הלכה יד 18
הלכה טו 18
הלכה טז 19
הלכה יז 19
הלכה יח 19
הלכה יט 20
הלכה כ 20
הלכה כא 20
הלכה כב 20
הלכה כג 20
הלכה כד 21
הלכה כה 21
הלכה כו 22
הלכה כז 22
פרק ה 23
הלכה א 23
הלכה ב 23
הלכה ג 25
פרק ו 25
הלכה א 25

הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ד 27
הלכה ה 29
הלכה ו 30
הלכה ז 31
הלכה ח 32
הלכה ט 32
הלכה י 33
הלכה יא 33
הלכה יב 34
הלכה יג 34
הלכה יד 35
הלכה טז 36
הלכה יז 36
הלכה יח 36
הלכה יט 36
הלכה כ 39
הלכה כא 39
הלכה כב 39
הלכה כד 41
הלכה כה 42
הלכה כו 42
הלכה כז 43
הלכה כח 44
הלכה כט 45
פרק ז 47
הלכה א 47
הלכה ב 48
הלכה ג 48
הלכה ד 49
הלכה ה 50
הלכה ו 53
הלכה ז 54
הלכה ח 56
הלכה ט 57
הלכה י 57
הלכה יא 58
הלכה יב 58
הלכה יד 59
הלכה טו 60
הלכה טז 60
הלכה יז 60
הלכה יח 61
הלכה יט 62

פרק ג

הלכה א

א שבועות שתים שהן ארבע. שבועה שאוכל ושלא אוכל. שבועה שאכלתי ושלא אכלתי:

ב גמ' ת"ר מבטא שבועה. איסר שבועה. איסור איסר אם אתה אומר איסר שבועה חייב ואם לאו פטור. מאי קאמר. אמר אביי ה"ק מבטא שבועה. איסר מיתפיס בשבועה. איסור איסר אם אתה אומר המתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור. רבא אמר ה"ק מבטא שבועה. איסר נמי שבועה. איסוריה דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה. הוציאו בלשון נדר נדר. בלשון שבועה שבועה פירוש מבטא שבועה אם אמר מבטא שלא אוכל ככר זה הוי שבועה ואיסר נמי אם אמר איסר שלא אוכל ככר זה הוי שבועה. ועוד יש דבר אחד באיסר שאם הוציאו בלשון נדר כגון שאמר איסר ככר זה עלי הוי נדר. אבל מתפיס בשבועה ליכא. ואזדו לטעמייהו. דאיתמר מתפיס בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו דמי. ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי. וקי"ל כרבא. היכי דמי מתפיס בשבועה. כגון שנשבע שלא יאכל בשר זה ואח"כ אמר ככר זה עלי כבשר זה. או ששמע שחבירו נשבע שלא יאכל בשר זה ואמר הוא ואני כמוך. אבל מתפיס בנדר נדר דתנן (נזיר דף כ:) מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע חבירו ואמר ואני כולם נזירין. ותניא נמי איזהו איסור האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אבא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראיתי ירושלים בחורבנה אסור. ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום דכתיב איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור. תימה הוא בעיני היאך הביא רב אלפס ז"ל הך ברייתא על מתפיס בנדר דלכאורה משמע דאליבא דרבא לא איירי במתפיס בנדר. דאביי פריך מינה לרבא מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה. ושני לה רבא זהו איסור נדר האמור בתורה. אלמא דלרבא לא איירי במתפיס בנדר. וי"ל דהכי מפרש לה רב אלפס ז"ל דאביי משמע ליה איזהו איסור האמור בתורה אאיסר דקרא קאי. ומפ' דאיסר אינו לא לשון נדר ולא לשון שבועה אלא שאוסר ומתפיס בדבר אחר ואם בנדר נדר ואם בשבועה שבועה. ושני רבא דהא דתניא איזהו איסור האמור בתורה לאו אאיסור דקרא קאי דההוא לשון נדר ולשון שבועה הוא. אלא ה"ק איזהו איסור נדר כלומר שהוא אסור כנדר ואינו נדר ממש. האומר הרי עלי וכו' דהיינו מתפיס. שריבה הכתוב בפירוש מדכתיב כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור. לאפוקי נודר בדבר האסור. ולרבא מפיק נמי מהתם דמתפיס

בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי. וה"ר יוסף הלוי ז"ל פירש דמתפיס בשבועה לא כשבועה דמי היינו לענין קרבן אבל איסורא מיהא איכא. וכך כתב הראב"ד ז"ל דדרשינן נמי או השבע שבועה עד שישבע בדבר המושבע והיינו מתפיס. ואיתרבי לבל יחל אבל לא לקרבן. ומתוך דברי אלפס ז"ל משמע דאפי' איסורא ליכא:

הלכה ב

הא דקאמר הרי עלי שלא לאכול בשר לאו דווקא שאם אומר בזה הלשון אינו נדר דשלא אוכל דבר שאין בו ממש הוא ואין הנדרים חלין על דבר שאין בו ממש כמו (נדרים דף טו.) קונם שאיני ישן דלא אמר כלום אם לא אמר קונם עיני בשינה. והכא נמי צריך שיאמר אכילת בשר עלי וכן בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) קונם שאיני עושה לפיך לאו כלום הוא אלא מה שאני עושה לפיך כלומר מה שאני עושה יהא לפיך בקונם:

הלכה ג

קמ"ל כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור דאורייתא וכי מתפיס קאי עליה בבל יחל דברו. וכן כתוב בספרים. ורש"י לא גרס ליה. דאי נמי דאורייתא הוי אמרינן לקמן (דף כה.) דנדרים חלים על דבר מצוה ונראה דגרס ליה שפיר דנהי דנדרים חלים על דבר מצוה להתחייב שתים משום איסור הראשון ומשום בל יחל מיהו כי מיתפיס ביה דמעיקרא קמיתפיס ולא מיקרי דבר הנדור. אבל אי מעיקרא לא הוי ביה אלא איסור דרבנן מיקרי שפיר דבר הנדור:

הלכה ד

א מתני' שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי רבי עקיבא. אמרו לו לרבי עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב שזה חייב. אמר להן ר"ע היכן מצינו במדבר שמביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן:

ב גמ' אמר רבא מחלוקת בסתם אבל במפרש כל שהו ד"ה חייב ואמר רבא מחלוקת בשלא אוכל אבל בשלא אטעום כל שהו ד"ה חייב. פשיטא. מהו דתימא אטעום נמי כדאמרי אינשי תא לטעום. קמ"ל. אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה כל שהוא. מאי טעמא קונמות כיון דלא מדכר שמא דאכילה כבריה דמי. ודוקא למלקות אבל לקרבן מעילה שוה פרוטה בעינן:

הלכה ה

אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור. דעפר לאו בר אכילה הוא. בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה. נהי דעפר לאו בר אכילה הוא מכל מקום כיון שהזכיר עפר בשבועתו מיחייב עליו. ומיבעיא ליה בכמה. כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית.

או דלמא כיון דלאו מידי דאכלי אינשי הוא כל שהוא הוי. ובספרי ספרד גר' אמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור. וכן בפי' ר"ח פי' אע"פ שלא אכל דבר אחר יצא ידי שבועה דאכילת עפר נמי כיון דאחשבה שמה אכילה לצאת ידי שבועתו כיון שאכלו כדי לקיים שבועתו אבל אם נשבע שלא יאכל ואכל עפר פטור: בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה. את"ל עפר דלאו בר אכילה הוא כלל בכ"ש. חרצן כיון דע"י תערובת אכלי ליה דעתיה אכזית. או דלמא כיון דלא אכלי ליה בעיניה בכל שהוא. ועלו אלו שתי הבעיות בתיקו. ואין נפקותא האידנא באלו שתי הבעיות. דאפי' אי דעתיה אכזית קי"ל (יומא דף עג.) חצי שיעור אסור מן התורה. וכן בבעיא דנזיר שאכל חרצן:

הלכה ו

א שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים:

ב גמ' א"ר חייא בר אבא אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב איבעית אימא קרא איבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא דא"ל אינשי לחבריה תא לטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו. ואיבעית אימא קרא דכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ואכלת ויין חמרא וכתיב ואכלת. וליכא למימר על ידי אניגרון דשכר כתיב מידי דמשכר. וליכא למימר דבילה קעילית דילפינן שכר שכר מנזיר מה להלן יין אף כאן יין: מתני' שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין פת שעורין פת כוסמין אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל פת חיטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכלן חייב על כל אחת ואחת דפת יתירא דקאמר משמע לחלק. דהוה מצי למימר פת חיטין וכן של שעורין וכן של כוסמין ואע"פ דהשתא קצר בלשונו מכל מקום אין דרך להזכיר פת אם לא לחלק:

הלכה ז

א שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה חייב על כל אחת ואחת:

ב גמ' ומוקי לה רב פפא בגמרא במונחין לפניו וה"ל למימר שבועה שלא אשתה אלו ומיניהו. ומדהזכיר שם המשקין ש"מ לחלק. ורב אחא בר יעקב מוקי לה במסרב בו חבירו ואמר ליה בא ושתה עמי יין ושמן ודבש והוה ליה למימר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא. יין ושמן ודבש למה לי. ש"מ לחלק. ובע"א לא מיחייב אלא אחת אלא או כדרב פפא או כדרב אחא:

הלכה ח

שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור. שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב. ורבי שמעון פוטר. והא דפטר ברישא באוכלין שאינן ראויין לאכילה דהיינו נבילות וטריפות ובסיפא מחייב מוקי לה בגמרא רישא בסתם וסיפא במפרש. מפרש מושבע ועומד מהר סיני הוא. א"ר יוחנן בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין דמיגו דחיילא על דברים המותרים חיילא נמי על דברים האסורין. א"נ רישא וסיפא דאמר שלא אוכל סתם ואכל אוכלין שאינם ראוין דרישא היינו עפר דלאו בר אכילה הוא כלל. אבל נבילות וטריפות אוכלין ראוין הן אלא אריא הוא דרביע עלווייהו: ואמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מיגו דחיילא אענבים חיילא נמי אתאנים. וקמ"ל דאפי' בתרי איסורי הבאים מעצמן אמרי' איסור כולל:

הלכה ט

מתני' קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי ושתיתי היום והוא אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים אחד דברים שיש בהן ממש ואחד דברים שאין בהם ממש. כיצד שאתן לפלוני ושלא אתן לפלוני שנתתי ושלא נתתי שאישן ושלא אישן ושישנתי ושלא ישנתי שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי. ר' ישמעאל אומר אין חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להטיב. א"ל ר"ע אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה שאין בהם הרעה והטבה מנין. אמר ליה מריבוי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב לכך ריבה גם לכך:

הלכה י

גמ' תנו רבנן חומר בנדרים מבשבועות וחומר בשבועות מבנדרים. חומר בנדרים מבשבועות שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות משא"כ בשבועות. חומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש משא"כ בנדרים. הא דנדרים חלין על דבר מצוה נפקא לן בפ"ב דנדרים (דף טז:) מדכתיב לה'. ופריך התם מ"ש נדר דכתיב כי ידור נדר לה'. שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לה'. ומשני הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה. כלומר היינו טעמא לפי שבנדר אינו אוסר עצמו על החפץ אלא אוסר את החפץ עליו והחפץ אין מחויב שיעשה האיש בו מצוה. אבל שבועה שאוסר עצמו על הסוכה אין השבועה חלה לפי שגופו מחויב לעשות המצוה. !וקשה דא"כ מאי חומר בנדרים מבשבועות שבועה נמי חיילא בכה"ג אי אמר ישיבת סוכה עלי בשבועה וכה"ג מיקריא שבועה כדאמרי' (לעיל)

בפירקין (דף כט.) באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה. וי"ל דהיינו חומר שבכל לשון שהנדר חל על דבר הרשות באוסר החפץ עליו גם הוא חל על דבר מצוה. אבל כשאוסר עצמו על החפץ כשאומר קונם גופי על החפץ זה גם על דבר הרשות אינו חל כמו על דבר מצוה. אבל בשבועה יש לשון שחל על דבר הרשות ואינו חל על דבר מצוה. ועי"ל דאפי' אם אמר ישיבת סוכה עלי בשבועה השבועה אינה חלה על החפץ אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר זה. ולא שייך לשון שבועה אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר פלוני וה"פ דבריו יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה שאני נשבע שלא לאוכלו אם לא ראיתי גמל פורח באויר. והיינו נמי טעמא דשבועות חלין על דבר שאין בו ממש לפי שאוסר את גופו מלעשות דבר זה ובגופו יש בו ממש. אבל בנדרים שאוסר הדבר עליו אם אין בו ממש אין נתפס עליו האיסור. והיינו נמי טעמא דמתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה לאו שבועה הוי. דאם אסר על עצמו ככר אחד ואמר על ככר אחר ה"ז כזה נאסר גם השני. אבל אם נשבע על ככר א' שלא יאכלנו ואמר על ככר אחר זה כזה לא אמר כלום שאין שום איסור על הככר אלא שגופו מושבע שלא יאכלנו. אבל אם אמר אני נשבע על זה כמו שנשבעתי על זה אסור לאוכלו ואין זה מתפיס בשבועה אלא לגמרי שבועה אחרת כיון שחזר ואמר אני נשבע על זה. ולא מהני הזכרת ככר הראשון אלא לענין זה שאין צריך להזכיר עליו אכילה. והא דלא חשיב הכא חומר בנדרים שהמתפיס בנדר נדר משא"כ בשבועות. משום דלא חשיב אלא חומרות שבעיקרי נדרים: כיצד אמר שבועה שאתן לפלוני כו'. מאי אתן ומאי לא אתן אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא מתנה לעשיר. ה"ה דהמ"ל אחר שנתן כדי השגת ידו דאין אדם מחויב ליתן כל אשר לו לצדקה אלא הוי בכלל מתנה לעשיר:

הלכה יא

שאישן ושלא אישן איני והאמר ר' יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר. התם דאמר שלשה הכא דלא אמר שלשה:

הלכה יב

שאזרוק צרור וכו'. איתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים שבועה שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור. רב אמר חייב דאיתיה בלאו והן. ושמואל אמר פטור דליתיה בלהבא אמר אביי ומודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות ואישתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתא בשאין יודע לך עדות:

הלכה יג

תנו רבנן האדם בשבועה פרט לאנוס. ה"ד אנוס כדרב כהנא ורב אסי דכי הוו קיימי מקמי' דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב. כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו. אמר ליה אידך ואנא לשיקרא אישתבעי. אמר ליה את לבך אנסך. ועובדא דגיטין פרק השולח (גיטין דף לה.) באותה אשה שאמרה יהנה סם המות [באחד] מבניה ונענשה אע"ג דאנוסה היתה שהיתה סוברת לישבע באמת. שאני התם שפשעה מתחלה דהוה לה למידק בשמירתה לפי שסופה לבוא לידי שבועה אם תאבדנו:

הלכה יד

אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים דאינה שבועה עד שיוציא מחשבתו בשפתיו וה"ה לנדר. ואם גמר בלבו להוציא פת חיטים והוציא פת שעורין אינו אסור לא בחיטין ולא בשעורין. אין אסור בחיטין שהרי לא הוציא בשפתיו. ולא בשעורין שהרי לא נתכוון לומר שעורין. דבעינן שיהא פיו ולבו שוין. אבל גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם אסור בפת חיטין דפת חיטין פת שמיה והרי פיו ולבו שוין. דתניא בשפתים ולא בלב. גמר בלבו מנין ת"ל לכל אשר יבטא האדם. ואמרי' הא גופא קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והדר אמרת גמר בלבו מנין. ותירצה רב ששת ה"ק בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין. גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם. ותנן נמי במתני' (תרומות פ"ג מ"ח) המתכוון לומר עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה שאיני. נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין והא דתנן בפרק שני דנדרים (דף כז:) נודרים לחרמי' ולהרגין ולאנסין שהן של תרומה ושהן של בית המלך ומפרש בגמרא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינו של בית מלך ומסיק התם באומר בלבו היום ומוציא בפיו סתם ואע"ג דקי"ל דברים שבלב אינם דברים לגבי אונסין שרי. אלמא שלא במקום אונס מיתסר לעולם אע"פ שאמר בלבו היום ה"נ ליתסר בכל פת אף ע"פ שאומר בלבו חטין. ותירץ הרמב"ן דשאני התם שאין טעות בדבריו שכוון בלבו לומר בפיו לעולם אלא שמחשב בלבו היום הילכך פיו עדיף דדברים שבלב אינם דברים אבל הכא דהוצאת פיו הוא טעות דבלבו היה לומר פת חיטין הלכך הוצאת פיו אינה כלום. דמן הדין גם מחשבתו תבטל כיון שלא הוציא מחשבתו בשפתיו אלא דרבינן מקרא דאזלינן בתר מחשבתו לפי שפיו אינו מכחיש את מחשבתו דפת חיטין נמי פת שמיה:

הלכה טו

א מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא בטל פטור. לקיים המצוה ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא דא"ר יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאין מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שמושבע עליה מהר סיני אין דין שיהא חייב עליה. אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן. תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן:

ב גמ' ת"ר יכול נשבע לבטל המצוה ולא בטל יהא חייב. ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות. אוציא נשבע לבטל המצוה ולא בטל שהוא פטור. יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים יהא חייב. ת"ל להרע או להטיב מה הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור. יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יהא פטור. ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות. אביא נשבע להרע לעצמו שהרשות בידו. יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע יהא חייב. ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות. אוציא נשבע להרע לאחרים שאין הרשות בידו. מנין לרבות הטבת אחרים. ת"ל או להטיב. ואיזו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו. ומסקינן מדאצטריך או לרבות הטבת אחרים אלמא בדבר הרשות כתיבי דאי בדבר מצוה כתיבי א"כ להרע היינו לבטל את המצוה וא"כ אמאי איצטריך או לרבות הטבת אחרים השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים לכ"ש:

הלכה טז

א מתני' שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. וזו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד:

ב גמ' למה לי למיתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה. הא קמשמע לן טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי. כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב. שלא אוכלנה אין חייב עד שאכל את כולה. הלכך כיון שאכל ממנה כזית חייב דמקצתה נמי במשמעות השבועה. ומיהו כולה נמי בכלל השבועה היא ואכל אכילה ואכילה דידי' נשבע כדאמרינן בשמעתין מיגו דמהניא שאלה לכזית בתרא וכו'. דה"ק שבועה שלא אוכל שום אכילה ממנה וכן הדין באומר שבועה שאוכל ככר זו מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול את כולה. ואם נשרף מקצתה חייב לאכול את השאר כדי לקיים שבועתו. אבל אם אמר שאוכלנה ונשרף מקצתה אין חייב לאכול את השאר דעל אכילת כולה נשבע ואין אכילת מקצתה מוציאתו מידי איסור שבועה: אין חייב אלא

אחת. חיובא הוא דליכא הא שבועה מיהא איתא. דאי משכחא רווחא חיילא כדרבא. דאמר רבא אם נשאל על הראשונה חלה שניה תחתיה. ותנן נמי מי שנדר שתי נזירות ומנה ראשונה והפריש קרבן ואחר כך נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה:

הלכה יז

אמר רבא נשבע על ככר ואכלה שייר ממנה כזית נשאל עליה. אכל כולה אין נשאל עליה אמימר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מיחסר קרבן אי במזיד מיחסר מלקות. ואפי' אם לא התרו בו למלקות מיהו עונש מלקות איכא. והלכתא כאמימר ואפי' כפתוהו על העמוד ועדיין לא לקה נשאל עליה. ואע"ג דאמר שמואל כפתוהו על העמוד ורץ פטור אלמא כמי שלקה דמי. התם רץ הכא לא רץ:

הלכה יח

אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור. ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב. שתיהן בשוגג פטור שתיהם במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מחייב. אכליה לאיסורי' והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל. תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זו לא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חבירתה וזו בזדון עצמה ושגגת חבירתה פטור. זו בשגגת עצמה וזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה וזדון חבירתה חייב. שתיהן בשוגג פטור. שתיהן במזיד אשניה מיחייב. אראשונה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל:

הלכה יט

אמר שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי חייב שתים שהרי יצתה שבועה לשקר מפיו. שבועה שלא אוכל תשע שבועה שלא אוכל עשר אין חייב אלא אחת משום דלא מצי למיכל עשר אי לאו דאכיל תשע וכבר הוא מושבע על התשע. וה"מ כשאומר שלא אוכל תשע בסתם דלא מצי אכיל עשר עד דאכיל תשע. אבל אם אמר שלא אוכל תשע אלו שבועה שלא אוכל עשר. דמצי אכיל עשר אחריני אי אכיל אלו התשע ועוד אחת חייב שתים דמיגו דחיילא אעשר אחרינא חיילא אתשע אלו. מידי דהוה אשבועה שלא אוכל תאנים שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דאמרי' (לעיל. דף כד:) מיגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. שבועה שלא אוכל עשר ותשע חייב שתים. כשאכל תשע עבר על שבועה שניה וכשאכל העשירית עבר על הראשונה:

הלכה כ

[א] מתני' שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם על עמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל

אשה שהיא איש. נשבע על דבר שאי אפשר לו אם לא ראיתי נחש כקורות בית הבד אם לא ראיתי גמל פורח באויר. אמר לעדים בואו והעידוני. שבועה שלא נעידך נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפילין זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות ועל שגגתה פטור:

ב גמ' א"ל רבינא לרב אשי ודלמא ציפרא רבא חזא ואסיק ליה שמיה גמלא וכי קמשתבע אדעתא דידיה קמשתבע:

הלכה כא

וסוגיא דשמעתין דלא אזלינן בתר דעתיה כיון דכ"ע לא קרו ליה גמלא בטלה דעתו אצל כל אדם והוה ליה שבועת שוא רבא אמר באומר יאסרו כל פירות עלי פירוש בשבועה ושבועת ביטוי היא ותלה אותה בדבר שאינו יכול להיות לפיכך חל עליו השבועה כי לא ראה גמל פורח באויר. והאי דקרי ליה שבועת שוא לפי שאסר עליו כל פירות שבעולם ואי אפשר לו להיות בלא אכילה. כדר' יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר. ואע"פ שאסר עליו כל פירות בסתם ולא הזכיר לעולם כיון שלא קבע זמן ממילא נאסרו עליו לעולם. דאיזה זמן תתן לו. לא מסתבר שלא יאסר אלא רגע אחד. הלכך גרסינן לעיל על מתני' דשאישן התם דאמר שלשה והכא דלא אמר שלשה. כלומר אלא אמר יום אחד או יומים. ולא גרס הכא בסתמא דא"כ היה נאסר לעולם:

הלכה כב

כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו. יש רוצים לדקדק מכאן דנדר על דעת רבים היינו על דעת שנים. כי הכא על דעת הקב"ה ומשה. וליתא דרבים בכל מקום הם שלשה. כדאמרי' ימים שנים רבים ג'. ומהתם גמרינן לנדר שהודר ברבים בפרק השולח (גיטין דף מו.) ואמרינן בפרק שני נזירים (נזיר דף נז.) אינהו תרי והאי דקאי גבייהו הוו להו תלתא והוה ליה דעת הרבים אלמא לא הוי דעת הרבים בלא תלתא. אלא על דעת המקום שאני דמצות המקום להשביע על דעתו כדי שלא תהיה להם התרה:

הלכה כג

הלכך חרמים שאנו מחרימים אע"פ שאנו אומרים על דעת המקום יש להם התרה ואין אנו אומרים על דעת המקום אלא כדי שינהגו בה חומר יותר. וא"ת היאך מתירין חרמות בלא פתח וחרטה והתרת מומחה או שלשה הדיוטות שאינם מגוזרי החרם. י"ל דחרמות שמטילין על הצבור אין להם דין נדרים וחרמים להצריכם חרטה והתרת חכם. אלא כעין גזירה ונידוי שמנדין על מי שיעבור על גזירתם הלכך מנדין ומתירין הם בעצמם:

הלכה כד

מתני' שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא. אכלה עובר על שבועת שוא. פי' ודוקא על שבועת שוא ולא על שבועת ביטוי. אבל על שבועת שוא עובר אפילו קיים שבועתו ולא אכלה דכי נשבע לבטל המצוה יצתה שבועה לשקר מפיו ולוקה מיד. לא אכלה עבר על שבועת בטוי. פי' אף על שבועת ביטוי ירושלמי כיצד עושין אומרים לו שיאכלנה מוטב לו שיעבור על שבועת שוא ולא יעבור על שבועה שוא ועל שבועת בטוי: אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שאוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא. אומרים לו שלא יאכלנה מוטב שיעבור על שבועת שוא ולא יעבור על שבועת שוא ועל שבועת ביטוי:

הלכה כה

אמר חזקיה אהיך דמשתבע על תרין דאינון תרי לוקה משום שבועת שוא. ר' שמעון בן לקיש אמר ההוא דחמי מיטרא נחית ואמר קירי פירות ברכסין לוקה משום שבועת שוא. ועוד אמרי' (שם) עשרים וארבעה עיירות הן בדרום וכולן חרבו משום שבועת שוא אע"פ שהוא אמת שנאמר לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו וכתיב אבדה האמונה נכרתה מפיהם:

הלכה כו

שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח. שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח לוקה ואוכל מצה בלילי פסח. שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה. שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה:

הלכה כז

א מתני' שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשירין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו. וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. שבועת שוא נוהגת באנשים וכו' אחת זו ואחת זו מושבע מפי אחרים חייב. לא אכלתי היום לא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן חייב:

ב גמ' אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי דכתיב ואמרה האשה אמן אמן: הדרן עלך שבועות שתים

פרק ד

הלכה א

שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקין ולא בקרובין בכשירין ולא בפסולין ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינם חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר"מ. וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים אינם חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד. וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות. ואין חייבין על שגגתה ומה הם חייבין על זדונה קרבן עולה ויורד:

הלכה ב

א גמ' מנה"מ דעדות באנשים ולא בנשים. דתניא ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר וכו'. וכיון דפסולות להעיד פסולות נמי לדון כדתנן (נדה דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד. והכי איתא בירושלמי דפירקין נאמר כאן שני ונאמר להלן וישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים אף כאן אנשים ולא נשים ולא קטנים. הרי למדנו שאין האשה מעידה מעתה אין האשה דנה. והא דכתיב בדבורה והיא שופטת את ישראל. פי' מלמדת דייני ישראל. אי נמי משום הנבואה קבלוה עליהם:

ב וכי תימא כל כבודה בת מלך פנימה. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל דמהכא שמעינן דנשים יקרות דאית להו דינא לא מזלזלינן בהו לבא לב"ד אלא משדרינן לה ע"י שליח ב"ד. ודביתהו דרב הונא לא רצתה שימנו לה שליח ואילו רצתה הרשות בידה. ואמר שכן היה דן רבו רב אלפס ז"ל. וכתב הרמב"ן ז"ל אין זו ראיה לדין זה דלא קיימא במסקנא ועוד דדילמא ה"ק אין דרך הנשים לבוא לב"ד משום דאין כבודן דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אלא שכבר הורה בקבלה מרבו. וחזינא פלוגתא בין רבוותא חזינא למ"ד אי איכא איניש דלא בעי למיתי בדינא מצי למנויי בשבילו שליח בעדים בב"ד. ואית ליה ראייה מדקאמר בירושלמי דסנהדרין גבי כ"ג דן ודנין אותו דפריך וימנה אנטלר הגע עצמך נתחייב שבועה וכי אנטלר נשבע אלמא מצי לשוויי שליח. וכן כתב בעל הערוך דמהא שמעינן דיכול למנות שליח. וכ"כ ר"ח ז"ל. ואיכא דפליג ואמר דאין רשאי שלא תהא סנהדרין שומעים מפי המתורגמן טענות של שקר. והתם משום יקרא דכ"ג שלא לבזותו דכתיב וקדשתו וכ"כ רב אלפס ז"ל בתשובה שאין נתבע רשאי למנות שליח וכן נמצא בתשובה לרב סעדיה גאון. וכן נשים אפי' יקרות לא ויתר להם בדין זה רב אלפס ז"ל אלא לשגר להם סופרי הדיינין ולטעון לפניהם אבל למסור טענות לאחרים לא. וכך נראה בת"ח שתורתו אומנתו וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא ולערער בהדי עם הארץ

שרשאין ב"ד לשגר לו הדברים ע"י שלוחי ב"ד דכבוד תורה עדיף. אבל כהן גדול אפילו זה גנאי לו ולפיכך ממנה אנטלר הרמב"ן ז"ל:

הלכה ג

ת"ר ועמדו שני האנשים מצוה בנדונין שיעמדו. א"ר יהודה שמעתי שאם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבין. ואין אסור אלא שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו וא' אומר לו קצר דבריך: ת"ר בצדק תשפוט שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. דבר אחר בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את חבירך לכף זכות:

הלכה ד

תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה. רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברינו עמית בתורה ובמצות הוא אמר מאי שלח לי לחנופי ליה. הדר אמר למישרי ליה תיגריה א"נ לשודא דדיינא. ה"מ נמי למימר להפוכי בזכותיה. כדאמר רבא בפרק כל כתבי (שבת דף קיט.) תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לדינא קמאי לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפיכנא בזכותיה. והא דקאמר למישרי ליה תיגריה היינו כשבאים שניהם כאחד. דאם בא א' תחילה צריך להקדימו כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ח.) כקטן כגדול תשמעון. אי נמי עשה דכבוד תורה עדיף:

הלכה ה

אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים ד"ה בעמידה שנאמר ועמדו. אמר רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין ד"ה דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה. דכתיב וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה. ויש שרוצים לומר דאם העידו בישיבה אין עדותן עדות. מדאמרי' פרק שני דזבחים (דף טז.) מה ליושב שכן פסול לעדות. מיושב ת"ח. ומדקאמר פסול משמע דיעבד. וכן הדיינין. שקבלו העדות כשהן עומדין. וליתא מדאמר בירושלמי דפ"ד מיתות ר' שמעון בן לקיש אומר מכאן לדיינים שקבלו נידותן כשהן עומדין על רגליהן שדינן דין פי' מדתנן (סנהדרין נו.) והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין והא דאמרי' גבי דביתהו דרב הונא והאמר מר בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה לאו למימרא דאינו רשאי להושיבם שהרי עד ת"ח מושיבין אותו כ"ש בעל דין בשעת גמר דין אלא דאשת חבר אינו כחבר מדברי תורה ועוד דלאחר מיתת ר"ה הואי כדפרש"י. ה"ד גמר דין איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב: אמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן ועם הארץ

דאית להו דינא בהדי הדדי מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ אמרינן תיב ואי קאי לית לן בה:

הלכה ו

אמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא לקדים צורבא מרבנן וליתיב קמי דיינא דמיחזי כמאן דמסדר ליה טענתיה ולא אמרן אלא דלא קביעא ליה עידנא אבל קביעא ליה עידנא לית לן בה: ואמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן דידע סהדותא וזילא ביה מילתא למיזל קמיה דיינא דזוטר מיניה לא ניזיל א"ר שישא בריה דרב אידי אף [אנן] נמי תנינא מצא שק או קופה או כל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול וה"מ בממונא אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה בסהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר אותבינהו לכולהו א"ל רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ועשה דכבוד תורה עדיף:

הלכה ז

ת"ר מנין לדיין שלא יעשה סניגורין לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק ומנין לדיין שלא יושיב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק [ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מניין שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק] ומנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר אחתכנו ויהא קולר תלוי בצואר עדים ת"ל מדבר שקר תרחק:

הלכה ח

ומנין בתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק ומניין לתלמיד שרואה את רבו שטעה בדין שלא יאמר אמתין עד שיחתכנו ואסתרנו ואבננו משלי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק:

הלכה ט

ומנין לתלמיד שא"ל רבו יודע אתה בי שאם נותנים לי מאה מנה איני משקר מנה יש לי אצל פלוני ואין לי אלא עד אחד בא ועמוד עמו כאילו אתה רוצה להעיד ת"ל מדבר שקר תרחק:

הלכה י

ומנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו מאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר ת"ל מדבר שקר תרחק ומניין לנושה בחבירו

[מנה] וטענו במאתים שלא יאמר אכפרנו בבית דין ואודה לו חוץ לב"ד כדי שלא אתחייב לו שבועה ויגלגל עלי ממקום אחר ת"ל מדבר שקר תרחק:

הלכה יא

ומנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ממנו ויחלוקו ת"ל מדבר שקר תרחק:

הלכה יב

ומנין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלא בת מאה מנה שאומר לו לבוש כמותו או הלבש לו כמותך ת"ל מדבר שקר תרחק כי אתו לקמיה דרבא בר רב הונא אמר שלוף פזמקך וקום בדינא:

הלכה יג

ומנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבוא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק ומנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין [קודם שיבא בעל דין חבירו] ת"ל מדבר שקר תרחק רב כהנא מתני לה מלא תשא לא תשיא:

הלכה יד

ואשר לא טוב עשה בעמיו רב אמר זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין ואין נוהגת אלא בראוין להעיד לאפוקי מלך. רב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא. מ"ד משחק בקוביא כ"ש מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזי חזי:

הלכה טו

א מתני' שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעים לך עדות או שאמרו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין: השביע עליהן חמשה פעמים חוץ לבית דין ובאו לבית דין והודו פטורין אע"פ שכפרו חוץ לבית דין. כפרו חייבין על כל אחת ואחת. השביע עליהן חמשה פעמים בבית דין אין חייבין אלא אחת. אמר רבי שמעון מה טעם לפי שאין יכולין לחזור ולהודות: דף לב עא

ב גמ' ומנלן דאכפירה בבית דין הוא דמחייב חוץ לבית דין לא מיחייב. אמר אביי דאמר קרא אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאם מגיד זה מתחייב זה ממון. אמר רב פפא לאביי אי הכי שבועה נמי בבית דין אין שלא בבית דין לא א"ל לא ס"ד דתניא לאחת לחייב על כל אחת ואחת ואי ס"ד בב"ד מי חייב על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהם חמשה פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת אמר רבי שמעון מה

טעם לפי שאין יכולין לחזור ולהודות. אלא ש"מ שבועה חוץ לב"ד וכפירה בב"ד. אמר שמואל ראוהו שרץ אחריהם אמרו לו מה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו. ולא אמרינן כיון שרץ אחריהם כמאן דאמר להו דמי:

ג מתני' כפרו שניהם כאחד שניהם חייבין. בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. כפר אחד והודה אחד הכופר חייב. היו שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות:

ד גמ' כפר אחד והודה אחד הכופר חייב השתא בזה אחר זה דתרוייהו כפרו אמרת הראשון חייב. כפר אחד והודה אחד מיבעיא לא צריכא כגון שכפרו שניהם וקדם אחד מהם והודה בתוך כדי דבור של חבירו והא קמ"ל דתוך כדי דבור כדבור דמי:

הלכה טז

והכי קי"ל דתוך כדי דיבור כדיבור חוץ ממגדף ומקדש ומגרש והא דאמר ר"ש מה טעם לפי שאין יכולין לחזור ולהודות היינו לאחר כדי דבור. אבל תוך כדי דבור כדבור דמי ופי' [דתוך כדי דיבור] כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי:

הלכה יז

הכל מודים בעד מיתה דפטור. דאמר לה לדידה פרש"י דכגון דאמר לה לדידה חוץ לבית דין מת בעליך ולא אמר עדותו בב"ד כשהשביעתו. לפי שהיא יכולה לילך לב"ד לומר מת בעלי ולא תהא צריכה לשום עד כי היתה נאמנת לומר מת בעלי. ולא שתהא נאמנת מכאן ולהבא כיון שכפר שלא אמר לה כלום והוא אומר שאין יודע אם מת דודאי הוא נאמן יותר מן הבא בטענתו. וכ"כ הרמב"ן ז"ל שקבל כך דכל עד מפי עד אם הראשון כפר אין השני האומר בשמו נאמן. והביא ראייה מההוא דאמרינן בכתובות (דף עב.) דאמרה פלוני חכם טיהר לי את הכתם ואזול שיילוהו ואשתכח שיקרא. אלמא אע"ג דהיא מהימנא כיון דאמרה בשם פלוני ושיילוהו ואמר דשיקרא הוא לא מהימנא. וכן מסתבר. ואע"ג דאפסדה בשבועה. דאם לא נשבע נאמנת לומר מת בעלי והשתא לא מהימנא. מ"מ כיון דבשעת שהשביעתו לא היתה צריכה לעדותו לא מיחייב:

הלכה יח

יתיב רב יהודה וקמיבעיא ליה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואין אותו מבחוץ מהו א"ל רב המנונא והלה מה טוען. אי דאמר להד"מ הוחזק כפרן ובעי לשלומי. ואפילו אי הדר ואמר מתנה הואי או פרעון חוב שהיית חייב לי כיון שכפר והוחזק כפרן בעדים תו לא מהימן לומר טענה אחרת ואי אמר מתנה הואי כי אתו עדים מאי הוי גם הוא מודה שמנה לו מנה והעדים אינם יודעים אי הלואה הואי אי מתנה. אמר ליה המנונא

את עול תא. וכן הלכתא: ההוא דא"ל מנה מניתי לך בצד עמוד זה אמר לו לא עברתי בצד עמוד זה מעולם אתו סהדי ואסהידו ביה דהשתין מים בצד אותו עמוד אמר ר"ל הוחזק כפרן א"ר נחמן כל מילתא דלא רמי עליה דאיניש לאו אדעתיה וכן הלכתא:

הלכה יט

מתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני כו' וכן כל הני פטורים דמתני' פטור אף מקרבן שבועת ביטוי כדאמרינן לעיל (דף כה:) דהוי שבועת העדות דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חדושו. ואף היכא דלא מיחייב משום שבועת העדות פטור משום שבועת ביטוי ומיהו מלקות מיחייב משום שנשבע לשקר. ואע"ג דלא שייך מלקות בשבועת העדות דלא שייך בהו התראה דשמא שכחו העדות. מכל מקום עונש איכא:

הלכה כ

מתני' משביע אני עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין. בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באלף דלית ביו"ד ה' בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד בכל הכנוין הרי אלו חייבין:

הלכה כא

המקלל בכולן חייב דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין. המקלל אביו ואמו [בכולן חייב דברי רבי מאיר וחכמים פוטרין המקלל עצמו וחבירו] בכולן עובר בלא תעשה:

הלכה כב

א יכהו ה' וכן יכהו אלהים זו היא אלה האמורה בתורה אל יכך יברכך ויטיב לך ר"מ מחייב וחכמים פוטרין:

ב גמ' ת"ר יש שמות נמחקין ויש שמות שאין נמחקים אלהים אלהיך אלהיכם אלהי האלהים אהיה אשר אהיה אדני שדי צבאות הרי אלו אין נמחקין. אבל הגדול הגבור והנורא האדיר החזק והאמיץ חנון ורחום ארך אפים ורב חסד! הרי אלו נמחקין:

הלכה כג

ת"ר כתב אלף למ"ד מאלהים יו"ד ה"א מיי' הרי זה אין נמחקים. [שי"ן דל"ת משדי] צדי"ק בי"ת מצבאות ה"ז נמחק. ר' יוסי אומר צבאות כולו נמחק. לפי שלא נקרא הקב"ה צבאות אלא על שם צבאות ישראל. אמר שמואל הלכה כר' יוסי. ורבינו חננאל ז"ל גרס אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי ומשום דרבי יוסי נימוקו עמו איצטריך למיפסק דלא כוותיה. ומתניתין נמי דקתני צבאות ס"ל הוי שם ואין נמחק דליכא לשנויי אצבאות כדשני אחנון ורחום דאיכא מידי דאיקרי צבאות כמו צבאות ישראל (מלכים א ב) וכן

השבעתי אתכם בצבאות (שיר ב). ת"ר כל הנטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו ה"ז נמחק. לפניו כיצד. לה' למ"ד נמחק. בה' בי"ת נמחק. כה' כ"ף נמחק. וה' וי"ו נמחק. לאחריו כיצד. אלהינו נ"ו נמחק. אלהיכם כ"ם נמחק. אחרים אומרים דלאחריו אינו נמחק שכבר קדשם השם. א"ר הונא הלכה כאחרים. כל שלמה האמורים בשיר השירים קדש. לאו לענין שאין נמחק קאמר. אלא לידע פירושו דומיא דכל מלכיא האמורים בדניאל:

הלכה כד

ובכל הכנויין הרי אלו וכו'. ת"ר אין אלה אלא שבועה שנאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר ויבא אותו באלה וכתוב בנבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. ומהכא נמי שמעינן דבעינן אחד מן הכנויין באלה ובשבועה דכתיב אשר השביעו באלהים וכתיב נמי לא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אלמא שאין מוזהר אלא שלא ישבע בשם והא דלא אמר דבשמי הוי שם המיוחד דוקא כדאמר (סוטה דף לח.) גבי ברכת כהנים ושמו את שמי על בני ישראל (במדבר ו':כ"ז) שמי המיוחד. משום דסיפא דקרא מוכיח וחללת את שם אלהיך משמע שאף על הכינויין הוא מוזהר וכ"כ לא תשא את שם אלהיך והרמב"ן ז"ל דקדק דשבועת ביטוי לא בעינן שם ולא כנוי מדקאמר בשמעתין דלא הוי שבועה. ואי אפשר לפרש שאמר לא אוכל היום (היום) באלהים. דא"כ ל"ל לאו היינו עיקר שבועה כדאמר פרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כח.) דא"ר יוחנן לאלהא ישראל לא מגלינא אע"פ שלא הזכיר שבועה ואמרי' נמי במס' נדרים (דף כב.) מרי אלהא לא אכילנא אלא ע"כ באומר לא אוכל קאמר שהוא כמוציא שבועה מפיו. אלמא דשבועת ביטוי לא בעי אפילו כנוי. ואפשר שידות הן כדאמרינן בפרק שני דנדרים (דף טז.) דהא שבועה שלא אוכל הוי שבועה אע"פ שלא הוציא שם מפיו והיינו ידות והראב"ד ז"ל כתב שאין שבועת ביטוי צריכה שם וכנוי לקרבן ולבל יחל. אבל לשעבר לענין מלקות צריך כנוי דכתיב לא תשבעו בשמי וכתיב לא תשא את שם אלהיך וגו':

הלכה כה

תניא ארור בו קללה בו נדוי בו שבועה. פי' אם אמר החכם בלשון נדוי פלוני יהא ארור הוא מנודה כאילו א"ל הוי בשמתא. ואם אמר אדם לחבירו בלשון שבועה וקבלו עליו שבועה היא. ואם קלל חבירו ואמר ארור הוא לה' חייב המקלל. בו נדוי דכתיב אורו מרוז אמר מלאך ה'. ואמר עולא בארבעה מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבה הוה ואיכא דאמרי כוכבא הוה דכתיב מן השמים נלחמו הכוכבים. [בו] קללה

דכתיב ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וכתיב ארור האיש. בו שבועה דכתיב ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש וכתיב ויהונתן לא שמע בהשביע שאול את העם:

הלכה כו

אמר ר' אסי בר חנינא אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו אמנת דברים. בו שבועה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן. בו קבלת דברים דכתיב ארור האיש אשר לא יקים. בו אמנת דברים דכתיב ויאמר ירמיה אמן יקם ה' את דברך:

הלכה כז

אמר ר"א לאו שבועה הן שבועה אמר הכא והוא דאמר לאו תרי זמני הן תרי זמני. דכתיב לא אוסיף עוד להכות כל חי ולא יהיה עוד המים למבול. וכתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי ומדלאו לאו שבועה הן הן נמי שבועה. והוא שמתכוון לשם שבועה כמו שהקב"ה אמר לשם שבועה. שני פסוקים הללו הביא רב אלפס וראיתי בגמרות תרי קראי אחריני דלא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד המים למבול. ואין נראה לי לא כגירסת הספרים ולא כגי' רב אלפס אלא הני תרי קראי שאמר הקב"ה לנח כשבנה מזבח והקריב קרבן וערבה עליו מנחתו והבטיחו שלא ישחית עוד עולמו דכתיב וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל [את] האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות כל חי כאשר עשיתי והנך תרי לאוין אמר הקב"ה לנח לשם שבועה כי לא רצה נח לעסוק בפריה ורביה עד שנשבע דכתיב וידבר אלהים אל נח צא אתה ואשתך ובניך ונשי בניך וכתיב ויצא נח ובניו ואשתו כמו שכתוב בבואם אל התיבה ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו שנאספו בתשמיש המטה כל ימי היותם בתיבה והתירם הקב"ה בצאתם ולא רצו לקבל ההיתר עד שנשבע להם אבל הנך תרי קראי לא יכרת ולא יהיה עוד המים למבול דכתיב בפרשת הקשת לא לשם שבועה נאמרו אלא לסיפור דברים. להבטיח שבראיית הקשת ישכך חמתו ולא ישחית עולמו. תדע לך דתלתא לאוי כתיבי התם. ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר. וא"כ ליבעי תלתא לאוי ואי מצרפ' להו ליבעי חמשה לאוי. אלא ודאי לא חשיב אלא הני תרי דכתיב ויאמר ה' אל לבו שאמר לשם שבועה ודומיא דהני שאמר זה אחר זה בלא הפסק אבל אם מבקשים האדם על הדבר ואמר לא אעשה ובקשהו שנית ואמר לא אעשה אין בזה בית מיחוש: המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בלא תעשה. עצמו דכתיב השמר לך ושמור נפשך מאד וכדר' אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. חבירו דכתיב לא תקלל חרש. ירושלמי הא דתנן עובר בלא תעשה מהו ללקות. חברייא אמרין אין לוקה.

א"ר יוסי משום דהוי לאו שאין בו מעשה. וחזינן ליה לגאון דאמר לוקה. דאמרינן (לעיל דף כא.) א"ר יוחנן משום ר' יוסי הגלילי כל מצות לא תעשה שבתורה יש בו מעשה לוקין עליו. אין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם:
הדרן עלך שבועת העדות

פרק ה

הלכה א

שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים. בכשירין ובפסולין. בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו. ומפי אחרים אין חייב עד שיכפור בו בב"ד. וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב. וחייב על זדון שבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה גרידתא ומה חייב על זדונה אשם בכסף שקלים:

הלכה ב

ירושלמי וכחש בעמיתו לכשיצא בדין בשבועה פרט למכחש בא' מן השותפין. פרט למכחש בעדים ובשטר. א"ר יוסי הדא אמרת שנים שלוו מאחד אע"פ דלא כתבו [זה לזה] אחראין ערבאין זה לזה. ולא עבדין כך. שנים שהפקידו כא' ובא האחד ליטול את שלו אין שומעין לו יעשה ככופר על חלקו ויהא חייב. אחד שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב. הפקיד להם שוה פרוטה לא נמצא מביא קרבן על חצי פרוטה. תמן כל שבועה חלה על פרוטה. הכא שבועה חלה על חצי פרוטה. ופירש הרמב"ן ז"ל וכיחש בעמיתו לכשיצא בדין בשבועה כלומר שיצא ונפטר מהודאתו באותה שבועה שאילו הודה היה חייב לשלם ובשבועה זו נפטר ממנו פרט למכחש באחד מן השותפין כגון שבא אחד מן השנים שהפקידו אצלו ותבע והוא כפר בו ונשבע פטור מפני שלא היה חייב ואין רשאי ליתן לאחד מהן חצי מן הממון עד שיבא חבירו עמו ויתן לשניהם כדמפרש ואזיל ונמצא שלא היתה הודאתו מחייבתו ליתן לו כלום עד שיבא עמו חבירו הלכך לא נתחייב בשבועתו. א"ר יוסי הדא אמרה שנים שלוו מאחד אע"פ שאין כותבין אלא פלוני ופלוני לוינו מפלוני מנה חייב כל אחד לשלם הכל. פירוש הדא אמרה דכי היכי דאמרי' בשנים שהפקידו אצל אחד שאם בא האחד ליטול את שלו אין שומעין לו ולא יכול למימר לזה כל א' ממנו נתחייב' בחלקו אלא יכול לומר לא נתחייבתי אלא לשניכם. אף שנים שלוו מאחד יכול לומר לשניכם הלויתי ואין אחד מכם נפטר בחלקו אלא כל אחד מכם חייב לשלם הכל ולא עבדין כן פירוש לא נהגו לעשות כן אלא כולן

כותבין אחראין וערבאין זה לזה לשופרא דשטרא והדר מפרש לברייתא שנים שהפקידו כאחד ובא האחד ליטול את שלו אין שומעין לו האי אין כמו אי. כלומר אם היה דין ששומעין לו יעשה ככופר על חלקו של זה ויהא חייב שהרי בבית דין יצא ידי שבועה מזה וכשיבא חבירו או יודה לו בחלקו או יכפור שהרי כל אחד שלו הוא תובע ולזה אין בחלק זה דין ודברים שהרי כל אחד מכיר את חלקו ונוטל. אלא מדקפטר ליה בברייתא ש"מ שאין שומעין לו. א' שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב שכל אחד מהן מחייב על הכל הלכך כופר בממון הוא. ופריך אם אתה אומר שחייב כל אחד ואחד נמצאת אומר שאם הפקיד אצלם פרוטה והשביע את זה וחזר והשביע את זה כל אחד חייב נמצא שמתחייב קרבן כל אחד על פחות מש"פ והתורה אמרה לאשמה בה פרט לפחות מש"פ בירושלמי פרק שבועת הדיינין ושני תמן כל שבועה חלה על ש"פ שהרי כל אחד חייב על הכל. אבל במפקיד חצי פרוטה שבועה חלה על חצי פרוטה בתמיה ורב אלפס הביא הך דר' יוסי בקוצר. ור"ח ז"ל פסק כן. ושמעינן מינה דשנים שהפקידו אצל אחד ובא אחד ליטול חלקו אין שומעין לו. אלא אי איתיה לחבריה במתא ושמע ולא אתא שליחותיה עבד ובכולהו משתעי דינא בהדיה. ואי מודה יהיב ליה כוליה ממונא כיון דידע חבריה דהא תבע ליה ולא אתי אלמא לא קפדי אהדדי וניחא להו במאי דעביד כל חד מנייהו. וה"ר אפרים היה דוחה הירושלמי משום דבגמרא דידן לא אשכחן כופר באחד מן השותפין דפטור בכה"ג. אלא כגון דאתו תרוייהו ואמר מתרוייהו יזפת. ולאו דחויא הוא דתרתי מתניתין נינהו ההיא דגמרא דידן תני פרט למודה אלמא משום הודאתו הוא פטור הלכך לא משכחת ליה אלא דאתו תרוייהו ומודה לאחד וכפר לאחד. והתם תנא פרט למכחש אע"פ שעכשיו אין מודה לחבירו. ויש מקשים מהא דתניא בתוספתא פ"ק דבבא מציעא שנים שלוו בשטר אחד ופרע אחד שלו השטר עומד במקומו והלה כותב לו התקבלתי את שלך מדקתני את שלך מכלל דלא מחייב בחלק חבירו. ולא קשה דהתם מיירי כשפירשו פלוני לוה מנה ופלוני לוה מנה. וכן משמע הלשון. והראב"ד ז"ל פי' הירושלמי הדא אמרה מדקאמר פרט למכחש באחד מן השותפין דהוה ליה כפירת דברים. שהרי חבירו יכול לתבוע את הכל. אישתכח כי היכי דשנים שהלוהו אחד מהן יכול לתבוע כל החוב הכי נמי שנים שלוו ונמצא אחד מהן פורע הכל. ואינו מחוור לי שאין הירושלמי מתפרש לו יפה ועוד דודאי אם אחד מהן יכול לתבוע הכל כיון שקדם זה ותבע נפטר הלה משניהם בשבועה כיון שתבע זה ונשבע שלא הפקדתה אצלי אין חבירו יכול לתבוע אלא חלקו. ואפילו בחלקו נמי אם תבעו ונתחייב לו שבועה הראשונה אין חוזר ונשבע אלא נפטר בשבועה ראשונה דאמר

שבועה לאחד שבועה למאה כדאיתא פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד.) כל זה רובו מדברי הרמב"ן ז"ל. וכן כתב רבינו אבי העזרי אלא שכתב שנתחייב האחד בכל מדין ערב ולא יגבה מן אחד הכל אלא א"כ לא ימצא לגבות מחבירו חלקו. אבל לפי דברי הרמב"ן יגבה ממי שירצה וכן נראה הלכה למעשה:

הלכה ג

אמר רבי יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים חייב בשטר פטור ומסיק טעמא משום דהוה ליה שטר שיעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות. הקשו התוס' מ"ש שטר מעדים דעדים נמי שעבוד קרקעות הוא דהא ר' יוחנן הוא דאמר בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קעה:) דמלוה על פה גובה מן היורשין ומן הלקוחות משום דשיעבודא דאורייתא ועוד קשה דלמ"ד שיעבודא דאורייתא מודה מקצת דחייב רחמנא שבועה וכן ע"י עד אחד היכי משכחת לה הא הוה ליה כפירת שיעבוד קרקעות ותירץ כגון שמחל לו השיעבוד או כגון שאין לו קרקע והרמב"ן ז"ל כתב דהא בורכתא דכל מודה מקצת שאין בו עדים כאן חייב דאפי' תבעו נמי מנה לי בידך בשטר ואבד ממני השטר והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים בשטר חייב הוא שבועה דאורייתא כיון דאמר דאין השטר כאן ואין יכול לגבות בו מן המשועבדין לאו שעבוד קרקעות מקרי. ואין דבריו נראין לי דכיון דשיעבודא דאורייתא אפי' מלוה על פה נמי נשתעבדו נכסיו והא דלא גבי מיתמי ומלקוחות משום דאין המלוה ידוע כיון שאין עדים בדבר ואפילו הלוה מודה דחיישינן לקנוניא ואם היה הלוקח מודה בהלואה היה גובה ממנו הלכך אין שיעבוד קרקעות תלוי לא בעדים ולא בשטר למאן דאית ליה שיעבודא דאורייתא אלא [על] כל הלואה נשתעבדו נכסי הלוה: הדרן עלך שבועת הפקדון

פרק ו

הלכה א

א שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה. ואם אין הודאה ממין הטענה פטור כיצד שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב. האי שתי כסף מפרש בירושלמי שתי מעין דגרסי' התם תני הטענה ב"ש אומרים מעה כסף וב"ה אומרים שתי מעה כסף ומפרש טעמא דב"ה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף אם ללמד שאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה כבר כתב לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה. מכאן (עד) שיש כאן יותר מכסף. וכמה הוא שתי מעין. או כסף פרוטה יותר מכסף שתי פרוטות סוף מטבע כסף מעה

פי' שאין מטבע כסף בשקל צורי פחות ממעה והוא גרה המוזכר בתורה ותהא מעה או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים. והפרוטה כתבו ר"ח ורב אלפס ז"ל שהיא חצי שעורה ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב.) דקצ"ב פרוטות יש בדינר נמצא בשתי מעין ס"ד פרוטות שהן ממשקל ל"ב שעורות של כסף נקי ובפחות מכאן לא מחייב שבועה:

ב גמ' היכי משבעינן ליה אמר רב חסדא משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' אלהי השמים. א"ל רבינא לרב אשי כמאן כר' חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד א"ל אפילו תימא רבנן דאמרי אפילו בכינוי חייב ומאי שבועה האמורה בתורה לאתפוסי חפצא בידיה כאליעזר עבד אברהם דכתיב וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם וישבע לו וכדרבא דאמר רבא האי דיינא דאשבעי' בה' אלהי השמים ולא אתפסי' לנתבע חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר וא"ת מ"ש דרבנן ילפי מהתם לחצאין וי"ל דרבנן סברי כיון דכתיב אלהי השמים היינו נמי כנוי ורבי חנינא בר אידי סבר כיון דכתיב ה' אלהי השמים הוי שם המיוחד כלומר ה' שהוא אלהי השמים אי נמי הא דבעי' אנקוטי חפצא לאו דילפינן מהתם אלא אסמכתא בעלמא היא ותקנת חכמים להטיל אימה על הנשבע לכן נותנין לו הספר תורה או חפץ של מצוה בזרועו ושליח ב"ד משביעו בשם או בכנוי ולהאי שינוויי' ניחא דלא בעי אנקוטיה חפצא בשבועת עדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מאחרים:

הלכה ב

וכתב רב אלפס ז"ל בתשובה כופר הכל שהשביעוהו שבועת היסת בלא אנקוטי חפצא ואח"כ מצא התובע עד אחד משביעו אותו שנית שבועה דאורייתא באנקוטי חפצא ורש"י כתב ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה לפי שעונשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה דהא אמרינן (לעיל דף לו.) ארור בו שבועה: ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפילין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר. והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט מדעם בידיה ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט מדעם בידיה. שבועה מעומד דכגמר דין דמיא ות"ח מיושב דכבוד תורה עדיף. שבועה בס"ת ות"ח לכתחלה בתפילין: ת"ר שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה פירוש בכל לשון שהוא מבין ואומר לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן נפרעין ממנו וממשפחתו שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרוביו שנאמר ומבשרך לא תתעלם. כל עבירות נפרעין ממנו וכאן נפרעין ממנו ומכל העולם

כולו שנאמר אלה וכחש ורצח וגנוב ונאוף וכתיב בתריה על כן תאבל הארץ אומלל כל יושב בה. כל עבירות שבתורה יש לו זכות תולין לו עד שנים ושלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאלתר שנאמר והוצאתיה נאם ה' והוצאתיה לאלתר ובאה אל הגנב זה הגונב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חבירו וטוענו ומשביעו ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו ולנה בתוך ביתו וכלתו את עציו ואת אבניו הא למדת דברים שאין אש ומים מכלים אותו שבועה מכלה אותו:

הלכה ג

ואם אומר איני נשבע פוטרין אותו מיד פרש"י שלא יחזור בו קודם שיצא מב"ד והא דאמרינן בפרק המפקיד (בבא מציעא דף לד.) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מיהדר קהדר ביה היינו קודם שיצא מב"ד אי נמי אפי' אחר שיצא אי דעתו למיהדר אע"ג דלא מצי לא מקני ליה כפילא כיון דבעי אטרוחיה לבי דינא כההוא עובדא דהתם דאפקיד כיפי וכן מוכח התם דאי מצי למיהדר ביה אמאי אית לן למימר דלדחויי קמיכוין דעומד וצווח איני משלם אלא ודאי כיון דלא מצי למיהדר ביה אנו תולין דלדחויי קמיכוין ודלא כר"ת שפירש שיכול לחזור ודחק בכאן לפרשה פוטרין אותו מיד כלומר וממהרין אותו לפרוע כדי שלא יחזור בו וההיא דפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קכח.) עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי רצונך השבע לי וטול ונשבע אין יכול לחזור משמע דוקא כשנשבע אבל קודם שנשבע יכול לחזור לעולם דאי לאחר שיצא מן ב"ד אין יכול לחזור לאשמועינן רבותא טפי דאפי' קודם שבועה אחר שיצא מב"ד אין יכול לחזור בו הלכך נראה כספרים דגרסי נשבע אין יכול לחזור בו ומיירי אחר שיצא מב"ד ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד:

הלכה ד

הטענה שתי כסף אמר רב כפירת טענה שתי כסף ושמואל אמר הטענה עצמה שתי כסף אפילו לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב. כך כתוב בספרים ורש"י גורס אף כל דבר חשוב. דבכלים אמרי' לקמן (דף מ:) דאפי' בכפירת מחט. ואין נראה דמחט נמי דבר חשוב שיש עליו חשיבות כלי ואתי לאפוקי מרוקא כדאמרי' פרק הזהב (בבא מציעא דף מז.) במנא דכשר למיקני' ביה לאפוקי מדשמואל דאמר קונין במרוקא. אי נמי בכלי בעינן שוה פרוטה. והכי אמרי' בירושלמי טענו שתי מחטין והודה לו בא' מהן חייב א"ר חנינא והן יפות שתי פרוטות כדי שתהא טענה פרוטה והודאה פרוטה. ודלא כרב האי גאון ז"ל שכתב בשערי שבועות

טענו שתי מחטין חייב ואע"פ שאין שוות פרוטה אלא ודאי בעינן שתהא כל אחת ואחת שוה פרוטה וכיון שיש בה חשיבות ממון וראוי למלאכה חשוב כשאר דבר ששוה מעה. תנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מאי לאו משום דחסרה לה טענה מי סברת שוה קטעין ליה פי' מי סברת הטוען בסתם שתי כסף לי בידך שר"ל שוה שתי כסף ומכל דבר שיודה לו הוי ממין הטענה לא דוקא קתני. אבל רב סבירא ליה דהטוען שתי כסף בסתם שוה כשתי כסף קאמר. אבל אין לפרש מי סברת שטען שוה כסף בפי' דוקא קתני כלומר שאמר בסתם שתי כסף הוי דוקא לכ"ע א"כ הא דקאמר לקמן תא שמע דינר זהב זהוב יש לי בידך וכו' טעמא דאמר דינר זהב זהוב הא סתמא שוה קטעין ליה ופריך מינה לשמואל תקשה נמי לרב דהא איהו נמי סבר דסתמא דוקא קטעין אלא ודאי בהא פליגי רב ושמואל דרב סבר דשתי כסף בסתם ודינר זהב בסתם שוה קטעין ושמואל סבר דוקא קטעין וכן פירש הראב"ד והרמב"ן ז"ל. וכיון דקי"ל כרב שמעי' מינה דמאן דתבע לחבריה ב' כסף יש לי בידך הלוואה והלה אומר לא כי אלא פרוטה ואפילו אומר אין לך בידי אלא כך וכך חטין ושעורין שהלויתני הוי הודאה ממין הטענה וחייב אבל בפקדון אי אפשר לומר שוה כסף קטעין אלא דוקא ואהלואה נמי לא אמרי' אלא בתובע מטבע היוצא בהוצאה כגון דינר זהב או כסף או מעות שאדם עשוי לשום כל דבר במטבע והוא נעשה דמים באחר אבל בליטרא זהב או כסף או מטבע שאין יוצא כגון של מלכים הראשונים דוקא קטעין ליה: ה"ג דינר זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף פטור וכן מוכח בירושלמי והשתא פריך בפשיטות הא סתמא שוה קתני וחייב ושמעי' מינה דמאן דתבע לחבריה דוקא כגון ליטרא זהב או דינר זהב זהוב ואודי ליה בשוה דא"ל שוה שתי כסף יש לך בידי לא אמרי' שוה שתי כסף זהב קאמר והוי הודאה ממין הטענה דהא קי"ל כרב דדינר כסף בסתמא שוה קאמר' ואפ"ה פטור והיינו טעמא כיון דאיהו טעין דוקא ואידך אודי בשוה ה"ק אין לך בידי כלום בדוקא אלא אני חייב לך שתי כסף או שוויין איזה מהן שאתן לך. ומיהו בתובע בשוה אע"פ שהודה לו בדבר שהוא דוקא חייב וכן הדעת נוטה דבכלל התביעה הויא ההודאה והיינו סיפא דמתני' דקתני כור פירות יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב דהא טענה דפירות דומיא דשוה הוא דהא כור מכל הפירות טען ואיהו אודי בדוקא וחייב וכל זה דקדק הרמב"ן ז"ל. ומה שכתב אם תבעו ליטרא זהב או דינר זהב זהוב והשיב לו שוה שתי כסף לי בידך לא אמרי' שוה שתי כסף זהב קאמר והוי הודאה ממין הטענה משמע מתוך דבריו אם אמר בפירוש שוה ב' כסף זהב הוי הודאה ממין הטענה וחייב והא ליתא דהטוען לחבירו. דינר זהב זהוב יש לי בידך אין יכול להשיבו שום

טענה שיתחייב עליה שבועה אם לא שטענו דינר זהב (זהוב) מטבעות כפר"ח אפילו אם הודה לו במטבע שהוא חצי דינר זהוב פטור דהוי כמו מנורה גדולה וקטנה. ולא דמי למנורה בת עשר ליטרין ובת חמש ליטרין דהתם יכול לגוררה אבל מטבע טבוע אינו יכול לגוררה כ"ש אם הודה לו בזהב שאין טבוע שוה ב' כסף דלא הוי הודאה ממין הטענה. ומ"ש בתובע שוה והודה לו בדבר שהוא דוקא דחייב והביא ראיה מכור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קיטנית חייב. אין הנדון דומה לראיה דקיטנית נקראין פירות אבל שוה ודוקא תרי מיני נינהו. אבל נ"ל כדבריו מטעמא אחרינא דכשהתובע טוען שוה כסף כל מה שישיב הנתבע חייב דהוי הודאה ממין הטענה שאין לך דבר דאין שוה כסף אבל כשהתובע טוען דוקא כל מה שישיב הנתבע לא הוי ממין הטענה אם לא מנורה בת עשר ליטרין ובת חמש ליטרין מפני שיכול לגוררה ולהעמידה על חמש ליטרין ולא תשתנה צורתה כיוצא בזה הטוען את חברו הפקדתי בידך ק' דינרין ממטבע פלונית והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים ממטבע אחרת לפרש"י שפירש שכל מיני מטבע חשובים כמין אחד חייב ולפר"ח שפירש מטבעות השוה דינר זהב פטור ופר"ח הוא עיקר כדמפורש בתוס'. תני רבי חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף חייב חסר מעה אחת פטור וכן הלכתא ועוד דרב פפא דהוי בתראה סבר כדרב ועוד דמתני' דהכא ומתני' דהזהב דייקי כרב ומתני' דקתני כיצד שתי כסף יש לי בידך אריש דמתני' קאי הטענה שתי כסף ולאו אמאי דסליק מינה ואם לא הודה ממין הטענה. אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל טענת מלוה. והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר בו חייב דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה וכן הלכתא:

הלכה ה

יש מדקדקין מדקאמר אבל טענת מלוה וקאמר נמי אפילו לא טענו וכו' אלמא אין נשבעין בעד א' אלא בטענה וכפירה כלומר בטענת ברי אבל לא בטענת שמא. כגון שאמר לו עד אחד אמר לי שנטלת משלי מנה והלה כופר והביא את העד פטור משבועה הואיל ולא טענו טענת ברי וכן היה אומר ה"ר אפרים ז"ל תלמידו של רב אלפס ז"ל. והביא ראייה מדאמרינן ברישׁ בבא מציעא (דף ד.) הצד השוה שבהן שע"י טענה וכפירה הן באין אלמא בטוענו ברי דוקא ולא בטוענו שמא. ולאו ראייה היא דטענה וכפירה פרש"י שזה תובע וזה כופר ואפי' כטענת שמא מ"מ תובע הוא. והר"ר יוסף הלוי גם הוא כתב

כן שאין נשבעין ע"פ עד אחד אלא בטענת ברי. ורב אלפס לא סבירא ליה הכי כי הביא מעשה אחת לקמן בפרק כל הנשבעין בעסק חד גברא דאמר ליה לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לביתאי ופתחת ליה דלא באנפי ושקלת מיניה חד טעונא דכיתנא וא"ל אין פתחית ושקלית ודידי שקלית דאת אמרת למישקליה מחושבנא דאית לך גבאי ופסק דהוה ליה מחויב שבועה שאין יכול לישבע ומשלם. ואע"ג דטענת שמא הוא הואיל דלאו באפי' שקליה ולא ידע אלא ע"פ העד וקרא ומתני' דייקי הכי קרא דכתיב לכל עון ולכל חטאת הוא דאין קם אבל קם הוא לשבועה ומשמע בכל ענין דומיא דשנים. מתני' דתניא בהדיא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד א' מחייבו שבועה ושנים מחייבין ממון אפי' בטוען טענת שמא כגון שאמר גזלתני שלא בפני אי נמי בטוענו קטן מנה לאבי בידך הלכך גם אחד מחייב שבועה ומה שאומר אין למידין מן הכללות אין דבריו נכונים שלא אמר אין למידין אלא היכא דמוכח' מילתא במתני' או בגמרא אבל אנן לית לן לשבושי כלל גדול שמסרו לנו רבותינו ז"ל דא"כ אין לדבר סוף ולא נסמוך על הש"ס הערוך בידינו שהרי רובו כללות ובירושלמי מקשה אהך כללא והרי ב' מחייבין אותו קרקע שנייא היא שאין נשבעין על הקרקעות. והרי מחייבים אותו קנס שנייא היא שאין נשבעין בקנס. פי' רבינו שמואל ה"ק בכל דבר שנשבעין עליו עד א' מחייבו שבועה אבל דבר שאין נשבעין עליו כגון קרקעות וקנס שאם אפילו יודה פטור אין עד א' מחייבו שבועה ואם איתא הוה ליה לאקשויי והרי שנים מחייבין אותו בשמא אלא ודאי כלל זה אמת חוץ מאותן שני דברים שהקשה בירושלמי קרקעות וקנס. הרמב"ן:

הלכה ו

ושבועת שומרין איכא פלוגתא ביני רבוואתא איכא מ"ד דלא מיחייב אלא בכפירת שתי כסף דכי כתיב כסף או כלים בשבועת שומרין כתיב ואיכא מ"ד דלא בעינן כפירה שתי כסף אלא במודה מקצת ואע"ג דכתיב כסף או כלים עירוב פרשיות כתוב כאן וכי היכי דשדינן כי הוא זה אמלוה ולא אפקדון הכי נמי כסף או כלים אמלוה הוא דכתיב. וסברא קמא עדיפא חדא מדאמר שמואל אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד לא לאשמועינן נמי בשבועת שומרין דהוי רבותא טפי דהא כסף או כלים גבי שומרין כתיב ותו דהא כסף או כלים מדרש בכלל ופרט לענין שבועת שומרין כדאיתא לקמן בפירקין (דף מג.) ואמאי לא נדרש נמי למה כלים שנים אף כסף שנים לשבועת שומרין ומה שאמרו עירוב פרשיות כתוב כאן לאו כלום הוא דלא אמרינן עיקור פרשיות כתוב כאן אלא עירוב פרשיות שאנו מערבין הפרשיות יחד לומר מה שכתב בפרשה זו קאי נמי אפרשה אחרת דכי הוא זה הכתוב בפרשת שומרין קאי נמי אפרשה אם כסף תלוה את עמי ולא שאנו

עוקרין אותו ממקומו דהא בפקדון נמי כופר הכל פטור הלכך כסף או כלים נמי לא עקרינן משבועת שומרין. ועוד ראייה מהא דאמר לקמן בשילהי כל הנשבעין (דף מח:) גבי שותפין ואריסין והוא שיש ביניהם כפירת טענה שתי כסף והנהו דמי לשומרין ומשום הכי תקנו להו רבנן שבועה כעין דאורייתא בכפירת שתי כסף דאי סלקא דעתך בשומרין גופייהו לא בעינן שתי כסף אמאי אצרכוה בהני שתי כסף הרמב"ן ז"ל וכן בעל המאור:

הלכה ז

אמר רב נחמן אמר שמואל טענו חיטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב א"ל ר' יצחק יישר וכן א"ר יוחנן. וכן הלכה דהא רב פפא דהויא בתראה קאמר לקמן טענו כלים ופרוטה כפר בכלים והודה בפרוטה חייב כפר בפרוטה והודה בכלים פטור חדא כרב דאמר כפירת הטענה שתי כסף וחדא כשמואל דאמר טענו חטין ושעורין והודה לו בא' מהן חייב. וגרסינן בפ' שנים אוחזין (בבא מציעא דף ה.) ולמ"ד הילך פטור קרקע אמאי איצטריך קרא למעוטי משבועה הא כל קרקע הילך הוא אמר לך כי איצטריך קרא להיכא דחפר בה בורות שיחין ומערות אי נמי דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות. אי אמרת בשלמא כה"ג חייב היינו דאיצטריך קרא למעוטי אלא אי אמרת פטור אמאי איצטריך למעוטי הא כל טענת חיטין ושעורין והודה לו באחד מהן פטור אלא לאו ש"מ ![מדקא משנינן] הכי גבי קרקע ש"מ דהיכא דטענו חיטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: ת"ש טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב וגרסי' בפרק המניח (בבא קמא דף לה:) אמר רבה בר נתן טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור לימא מסייע ליה טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור אי מהתם ה"א מאי פטור מדמי חיטין אבל חייב בדמי שעורין קמ"ל דפטור לגמרי ואקשי' עלה ופרקינן. וקי"ל הא דרבה בר נתן הלכתא כוותיה ושם הארכתי ועיין שם: אמר רב ענן אמר שמואל טענו חיטין וקדם והודה לו בשעורין כלומר בעודו מבקש לומר ושעורין קדם הוא והודה בשעורין וחזר ואמר התובע גם שעורין הייתי מבקש לטעון אם כמערים שמרגיש בו הדיין שמיהר להשיב קודם שיגמור זה טענתו חייב דחזינן ליה כאילו כבר טענו חיטין ושעורין והודה לו בשעורין ואם כמודה דלפי תומו עשה פטור ואע"ג שאחר הודאה בתוך כדי דבור תבעו גם שעורין פטור דלא חשיב מודה במקצת הטענה אלא כשהודה במקצת במה שטען כבר קודם הודאתו. טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן חייב לכך יצאו כלים למה שהן והוא שיהיו שוין שתי פרוטות:

הלכה ח

א מתני' מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב פרש"י כגון שאומר להד"מ רצונו לומר שפירש דבריו ואמר אין לך בידי מעולם אבל אם אומר סתם אין לך בידי לא הוחזק כפרן דמצי למימר אין לך בידי עתה קאמינא שהרי פרעתיו לך ומתרץ דיבוריה הוי ואין סותר דבריו הראשונים:

ב גמ' אמר מנה לי בידך וכו' אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת שבשבועה זו מסיתין אותו לפרוע כי לא ישבע על שקר מ"ט חזקה אין אדם תובע אלא א"כ יש לו ואידך אישתמוטי קמישתמיט הלכך רמו רבנן שבועה עליה כי היכי דלודי. רב חביבא מתני לה אסיפא מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תניהו לי נתתיו לך פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מאן דמתני אריש כ"ש אסיפא ומאן דמתני אסיפא אבל אריש לא מ"ט סיפא איכא דרא דממונא ריש ליכא דרא דממונא והלכתא כלישנא קמא. בפ"ק דב"מ גבי ההוא רעיא דכל יומא הוו מסרי ליה חיותא בסהדי ביארתי יפה:

הלכה ט

מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן תימה אמאי לא קאמר אנקוטי חפצא דבשבועה דאורייתא בעי אנקוטי חפצא ובדרבנן לא בעינן אנקוטי חפצא כי כך פרש"י בכתובות פרק הכותב (כתובות דף פח.) גבי הא דאמרי' אי פיקח שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא ופרש"י דנ"מ דבדאורייתא בעי' אנקוטי חפצא וכן כתבו הגאונים דבשבועה דאורייתא בעי' אנקוטי חפצא ובשבועת היסת לא בעי אנקוטי חפצא אבל הנשבעין ונוטלין דפרק כל הנשבעין בעו אנקוטי חפצא כעין דאורייתא דמשום דהנך נוטלין בשבועה החמירו בשבועתן. ויש לומר משום דהכא לא בעי על תקון השבועה אלא נפקותא לענין דינא קבעי. איכא בינייהו מיפך שבועה בדאורייתא אם אמר נתבע ישבע הוא ויטול ואמר התובע איני נשבע בדאורייתא לא מפכינן אלא אומרים לנתבע הואיל והטילה התורה עליך שבועה השבע או צא תן לו אבל בדרבנן הואיל ומדאורייתא פטור בלא שבועה יכול לומר לתובע השבועה שהטילו חכמים עלי אני מהפכה עליך השבע וטול אם לא רוצה לישבע מוקמינן לנתבע אדאורייתא ופטור בלא שבועה. ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מהפכינן מאי איכא בינייהו בעל הלכות כתב דלית הלכתא כמר בר רב אשי וכן כתב בסדר תנאים ואמוראים וכך כתב ר"ח ז"ל ובפרק הכותב (כתובות דף פז:) פרש"י גבי הא דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא

ונ"מ לאפוכי שבועה אלמא קסבר דבדאורייתא לא מפכינן. ובתשובת רבינו גרשון מאור הגולה יש שמהפכין שבועה דאורייתא ורב האי גאון הביא ראייה דבאורייתא מפכינן מדקאמר לקמן בשמעתין דמאן דאפיק שטרא על חבריה אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך א"ל זיל אישתבע ליה ומה התם דאית ליה עליה ממון גמור מדאורייתא בשטר יכול להטיל עליו שבועה היכא דלית ליה עליה אלא שבועה לכ"ש דמצי למימר אישתבע לי את. ונראה דאינה ראייה דהתם יש טעם לדבר למה תקנו שצריך לישבע דזימנין דפרעיה ואישתייר שטרא בידיה כדאיתא בפ"ק דב"מ (דף יז:) דאישתמוטי קמישתמיט דאמר ליה למחר יהיבנא לך השתא ליתא גבאי א"נ אפשיטי דספרא זייר ליה אבל בשבועה דאורייתא למה יתקנו חכמים שיוכל להפכה וכן מסתברא שאין להפך שבועה דאורייתא דמחויב שבועה ואין רוצה לישבע משלם. וכך פסק רב אלפס ז"ל: איכא בינייהו למיחת לנכסיה. בדאורייתא לא בעי לאישתבועי נחתינן לנכסיה בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ולרבי יוסי דאמר מציאת חש"ו גזל גמור מדבריהם ואמר רב חסדא להוציאו בדיינין אלמא בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה איכא בינייהו אם הנתבע חשוד על השבועה בדאורייתא ישבע שכנגדו ויטול: בדרבנן תקנתא הוא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ולרבנן דסברי מציאת חש"ו יש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל אין מוציאין בדיינין דבדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדי' ליה משמתינן ליה ונטרינן תלתין יומין עד דמטא זמן ![נגדיה] ומנגדינן ליה ושבקינן ליה:

הלכה י

אמר רב פפא האי מאן דאפיק שטרא אחבריה וא"ל שטרא פריעה הוא אמרי' ליה לאו כל כמינך זיל שלים ואי אמר לישתבע לי אמרינן ליה [זיל] אישתבע ליה. א"ל רב אחא בריה דרבינא לרב אשי וכי מה בין זה לפוגם שטרו. א"ל התם אע"ג דלא טעין טעינן ליה הכא זיל שלים אמרי' ליה ואי אמר לישתבע לי אמרי' ליה זיל אישתבע ואי צורבא מרבנן הוא בעל השטר לא מזדקיקנא להשביעו לחושדו שהוא תובע שטר פרוע ואי תפס משל הלוה שבקינן ליה בידיה בלא שבועה ואי לא תפיס ואמר לפני ב"ד נשבע אני כדי שלא אפסיד חובי משבעינן ליה איכא מ"ד האי שבועה דרבנן היא ואיכא מ"ד כעין שבועה דאורייתא היא וסבירא לן כמ"ד דכעין שבועה דאורייתא היא דדמיא לפוגם שטרו ולא מפכינן לה ובעא אנקוטי חפצא:

הלכה יא

[מתני'] מנה לי בידך אמר לו הן א"ל אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר א"ל תניהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו לו בעדים. ובלבד שיקבל עליו תנאי זה כי יכול

הוא לומר איני רוצה לקבל תנאי זה עלי כי חושש אני שמא אשכח תנאי זה ואפרע לך שלא בעדים ותגבה ממני ושמא לכך אתה מתכוין ויראה אם בשעת הלואה אמר ליה אל תפרעני אלא בעדים אפי' שתק וקבל המעות ושתיקה הויא קבלה דאדעתה דהכי קבל מעותיו. אבל שלא בשעת הלואה כההיא דמתני' צריך לקבל עליו בפירוש. ושתיקתו לא הויא קבלה כיון דמתחלה הימניה לא חשש זה להשיב. אבל אם נתחייב אדם לחבירו בב"ד והתרה בו אל תפרעני אלא בעדים אפילו אמר איני מקבל עלי תנאי זה לאו כל כמיניה כיון דהוצרך להביאו בפני בית דין בשביל ממון זה והתרה בו בפני בית דין הויא התראתו התראה:

הלכה יב

ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור. דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה חייב. שהכל מין מטבע אחד. כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קיטנית פטור. כור פירות יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות. טענו חיטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב. הטוען את חברו כדי יין וכדי שמן והודה בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה ממין הטענה ישבע. וחכ"א אין זו הודאה ממין הטענה. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות הודה בקרקעות וכפר בכלים כפר בכלים והודה במקצת קרקעות פטור כפר בקרקעות והודה במקצת כלים חייב שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן:

הלכה יג

גמ' אמר רב פפי משמיה דרבא הלכתא המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים. ורב פפא משמיה דרבא אמר א"צ לפורעו בעדים. והלכתא כרב פפא דהאמר רבי אבא בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קע.) והא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים ורבא ורמי בר חמא נמי סבירא להו הכי בפ' כל הנשבעין (דף מה:). ואם א"ל אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר פרעתיך שלא בעדים אפי' שבועה אינו צריך דהא הימניה בדיבוריה כל זמן שלא יביא עדים ואם א"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן הכי גרס ר"י בעל התוספות ז"ל. והרמב"ם ז"ל כתב שחקר אחר גמרות ישנות ומצא בספרים שנכתבו לפני חמש מאות שנה והיה כתוב בהן נאמן ואי תקשה לך כיון דנאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים או מתו יהא נאמן לומר פרעתיך ביני לבינך במיגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו וי"ל דאין זה מיגו טוב דיותר נוח לומר פרעתיך ביני לבינך ושכחתי התראה

שהתרית בי לפורעך בעדים ממה שיאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו כי יאמרו העולם הרוצה לשקר ירחיק עדיו ותימה לעיל דפריך לשמואל ממתני' אמאי לא שני מתניתין איירי באומר נתתי לך ביני לבינך משום הכי לא מהימן ולעולם אימא לך אי טעין פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן ויש לומר דמשמע ליה לישנא דמתניתין מפני שצריך ליתן לו בעדים שצריך לברר ע"י העדים שנתנם לו ושמואל ורב פפא סברי כרבי יהודה בן בתירה. ורב אלפס ז"ל גריס אינו נאמן ויותר מסתבר דגרס נאמן שהרי הוא אומר שקיים תנאו ופרעו בפני עדים וסוף העדים למות וכי בשביל זה יפסיד ולא היה מחויב לכתוב שובר ולשומרו לעולם וגם שמואל סבירא ליה הכי ואפשר דרב אסי לא פליג עליה בהא וכיון דהספרים חולקין ראוי להכריע כסברת שמואל:

הלכה יד

ההוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי פרע לי באנפי ראובן ושמעון פרעיה באנפי סהדי אחריני אמר אביי באפי סהדי א"ל באפי סהדי פרעיה. רבא אמר להכי א"ל ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחיה. פרש"י והמלוה טוען דסהדי שקרי נינהו וקשה לאו כל כמיניה למיפסל סהדי. וצריך לומר לפירושו דכיון דקבל תנאו נעשה כאומר לו מהימנת לי כל אימת דאמרת דלא פרעתי עד שיעידו ראובן ושמעון ולישנא דהש"ס לא משמע הכי מדקאמר להכי קאמר ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחייה ומה דחוי שייך להזכיר כאן כיון דמייתי סהדי דפרעיה הוה ליה למימר להכי אמר ראובן ושמעון כי היכי דלא להימני שאר סהדי. על כן נראה לפרש דאמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים וכן פר"ח ונראה מתוך פי' דגרסינן דאם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן והאי דינא אלים טפי דכיון דייחד לו עדים נתכוין שלא יוכל לדחותו ולומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים אבל אם פרעו בפני עדים אחרים והם בפנינו מהימני' ורב אלפס כתב דאם פרעו בפני עדים אחרים לא מהימני' לפי שקבל עליו שכל עדים יהיו פסולים להעיד בפרעון זו חוץ מראובן ושמעון והביא ראיה מהאי עובדא דבסמוך באפי תרי דתנו הלכתא ופרעיה באפי סהדי אחריני וקאמר ליה רב נחמן כיון דקמודית דשקלתינהו מיניה הוי פרעון משמע הא לא מודה אע"ג דפרעיה באפי סהדי לא מהימני' כיון דלא תנו הלכתא. ולאו ראייה היא דר"ח לא גריס בההוא עובדא פרעיה באפי סהדי אלא פרעיה סתם וכן כתב הרמב"ן ז"ל שמצא בספרים ישנים וה"ג פרעיה ביניה לבין דיליה אבל אם באו עדים שפרע נאמנים. וכן מסתברא שלא פסל שאר עדים ולא דמי להא דאמרינן לקמן מהימנת לי כבי תרי דהתם א"ל בפירוש שיהא נאמן יותר משאר עדים אבל הכא יחוד העדים אינו אלא כדי שלא יוכל לדחותו ולומר פרעתיך

בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים אבל לא פסל עדים המעידים לפנינו: ההוא דא"ל לחבריה כי פרעית לי פרע באפי תרי דתנו הלכתא אזל פרעיה באפי סהדי ואתניסו אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין קבולי קבלתינהו ואמינא ליהוו פקדון בידי עד דמייתי תרי דתנו הלכתא א"ל כיון דקמודית דקבלתינהו הא פרעך מאי אמרת לקיומי תנאיה זיל אייתינהו דהא אנא ורב ששת דגמרי' הלכתא סיפרא וסיפרי [ותוספתא] וכולה הש"ס האי דא"ל הא אנא ורב ששת לבדיחותא בעלמא הוא דקאמר ולא שהיה צריך לכך כי כבר פרעו ונסתלק הימנו:

הלכה טז

ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפיתך אמר ליה להד"מ אתו סהדי דאוזיף ופרע אותה הלואה עצמה שתבעו אמר אביי הא מסהדי סהדי רבא אמר כל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי. ואע"ג דמסהדי סהדי דפרע איהו מהימן טפי לחייב עצמו ודוקא דאסהידו סהדי דאוזפיה אבל אם טען מתחלה לא לויתי ושוב אמר פרעתי נאמן דעל פיו לא הוחזק כפרן:

הלכה יז

ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך אמר ליה ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני ואמרו להד"מ אמר רב ששת הוחזק כפרן אמר רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה:

הלכה יח

ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי שית מאה זוזי דאוזפיתך. א"ל ולא פרעתיך מאה קבי עפצי דקיימא בשיתא שיתא. א"ל לאו בארבע ארבע הוו קיימי אתו סהדי ואמרי אין בארבע ארבע הוו קיימי אתא לקמיה דרבא חייביה. אמר ליה רמי בר חמא והא את הוא דאמרת כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה א"ל רבא קצותא דתרעא מידכר דכירי אינשי. מכאן משמע שהאומר לחבירו פרעתיך אין צריך לברר במה פרעו והיאך פרעו דהכא אע"ג דאכחישו יתיה עדים בפרעון סבר רמי בר חמא למימר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ורבא לא חייביה אלא משום דקצותא דתרעא מידכר דכירי אינשי אבל מעיקרא לא בעי לברורי:

הלכה יט

ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא אמר ליה פרעתיך א"ל [הנהו] סיטראי נינהו. אמר רב נחמן איתרע שטרא רב פפא אמר לא איתרע שערא. ולרב פפא מ"ש מההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל ולא אתורי

יהבת לי ואתית ויתיבת אמסחתא וקבילת זוזי א"ל הנהו סיטראי נינהו ואמר רב פפא איתרע שטרא. הכי השתא התם כיון דקא מודה דאתורי יהיב ומתורי שקל איתרע שטרא הכא אימר סיטראי נינהו. מאי הוי עלה רב פפא אמר לא איתרע שטרא ורב שישא בריה דרב אידי אמר איתרע שטרא והלכתא איתרע שטרא האי איתרע פר"ת וצריך בעל השטר שבועה. והא דאמר בפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה דוקא כי האי ריעותא דהתם דהוה מהדר אזיופא דאימר זיופי זייף וכתב. וקשה לר"ת והא אמרינן בפרק הכותב (כתובות דף פה.) כגון אבא מר ברי דקים לי בגויה מרענא שטרא אפומיה ואי ריעותא דשטרא בכל דוכתא הוי להטיל שבועה עליה מאי רבותא דאבא מר דקים ליה בגויה כל עד שהיה מעיד שהוא פרוע היה מזקיקו לישבע. ותירץ ר"ת דהתם מיירי באומר שטר אמנה ושטר פסים הוא ואפילו תרי סהדי לא מהימני בהכי כדאיתא בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף יט.) ומיהו קשה מההיא שטרא דאתא לקמיה דרבא אמר רב פפא ידענא ביה דפריע א"ל איכא אינש אחרינא בהדי דמר וקאמר התם לא יהא רב פפא כבת רב חסדא דהא מרע שטרא אפומה ואי בשטרא ריעא לא אמר אלא שיצריך לישבע אמאי בעי אחריני בהדיה ולקרעו לא קאמר כדקאמר התם קרענא ס"ד על כן נראה דבשטרא ריעא לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא מגבינן ביה כדאמרינן בפרק אלו נערות. ורב אלפסי ז"ל כתב האי איתרע שטרא איכא מ"ד דלא איבטיל ליה לגמרי אבל אי אית ביה נאמנות איתרע הך נאמנות ולא גבי אלא בשבועה ודייק מדקאמר איתרע שטרא ולא קאמר איבטל שטרא והן הן דברי ר"ח ז"ל ורב האי ורב שרירא ז"ל אמרו דאיבטיל שטרא לגמרי ומשתבע שבועת היסת דליכא גביה להאי מלוה ולא מידי ומיפטר והביא ראיה לדבריהם מהא דאמרינן לאו אתורי יהבת לי ומתורי שקלת ואמר רב פפא איתרע שטרא והתם כיון דאתורי יהב ומתורי שקל ודאי פרעון השטר הוא ונמחל שיעבודו וליכא למימר בהאי שטרא כדקאי קאי אלא ודאי איבטל לגמרי ואיתרע שטרא דרב נחמן נמי הכי הוה מדפריך מיניה. ונראה דלאו ראייה היא דאתורי יהיב ומתורי שקל אפשר שהלוה לו מעות לקנות לו שוורים וכתב שטר עליהם כדי שיפרע לו בדמי השוורים מלוה על פה שהיה לו עליו ודמי השוורים ישארו עליו בשטר והוכחה לדבר שהניח השטר בידו ועוד הביא ראייה מהא דקאמר וה"מ דפריעה באפי סהדי ולא אידכר שטרא דמיגו דלא יכול למימר להד"מ לא יכול למימר סיטראי נינהו וכיון דלא יכול למימר סיטראי נינהו ודאי איבטיל שטרא לגמרי דהוה ליה שטרא פריעא הלכך משתבע ליה שבועת היסת דלית ליה למלוה גבי כלום ומיפטר גם זו אינה ראייה דאף ע"ג דלא יכול למימר להד"מ יכול למימר סיטראי נינהו ולא איבטיל שטרא.

ודתיקשי לך אמאי צריכין להאי מיגו אמאי אינו נאמן לומר סיטראי בלא מיגו כמו להד"מ דמה לי טעמא דסיטראי ומה לי טעמא דלהד"מ וצ"ל דטעמא דסיטראי נינהו אינה כל כך טענה ברורה ומחוורת. דחזקה לא שביק אינש מלוה בשטר עליו ופרע מלוה על פה הלכך כשיש עמו מיגו דלהד"מ טענה בריאה הוא ומגבינן בהאי שטרא אבל פרעיה באפי סהדי דליכא מיגו לאו טענה ברורה הוא לגבות בו וגם לא איבטיל שטרא אלא איתרע שטרא לא מיקרע קרעינן ולא מיגבא מגבינן וכן עיקר. וה"מ דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל ודוקא דמסהדי סהדי דבתורת פרעון יהבה ניהליה ולא ידעי אי מהאי שטרא אי משטרא אחרינא דהשתא ודאי אמרי' איתרע שטרא דליכא מיגו אבל אי מסהדי דיהב ליה זוזי ולא ידעי אי בתורת פרעון או פקדון או מתנה לא איתרע שטרא ויכול למימר סיטראי נינהו במיגו דאי בעי אמר במתנה יהבינא ניהלי' כדאמר בפרק שבועת העדות (דף לד:) מנה נתתי לך בפני פלוני ופלוני והעדים רואין אותו מבחוץ מהו אמר ליה רב המנונא והלה מה טוען אי דקאמר להד"מ הוחזק כפרן אי דקאמר במתנה נתנם לי כי עדים רואין אותו מאי הוי אלמא אע"ג דאיכא עדים דיהיב דמי קמייהו כיון דלא ידעינן אי לשם מתנה אי לשם הלואה מהימן למימר לשם מתנה נתנם וכי תימא לא דמי התם נאמן במיגו להחזיק מה שבידו אבל הכא מיגו להוציא הוא כי דייקת ביה שפיר לאו להוציא הוא דהני סהדי לאו אגופא דשטרא קמסהדי דפריע הוא אלא במקומו השטר עומד ואדמי דעלמא דיהב באנפייהו קמסהדי ולא ידעי לשום מה קיהיב להו הלכך השטר במקומו עומד לגבות ועל המעות מהימן במיגו להחזיק המעות בידו והרמב"ן ז"ל לא הודה לו דמנלן דמהימן לומר במתנה נתנם לי עד דמהימנינן ליה לומר סיטראי במיגו דבמתנה נתנם לי אדרבה יותר גריעה טענת מתנה מטענת סיטראי דאדם יותר ברצון פורע חובותיו ממה שיתן שלו במתנה ולא דמי להיא דפרק שבועת העדות דהתם לא היה חייב לו תחילה כלום ועל המעות שנתן לו בפני עדים זה אומר לשם הלואה וזה אומר לשם מתנה נאמן שהמוציא מחבירו עליו הראייה אבל הכא שהיה חייב לו מעות ויהיב ליה מעות בסתם בפני עדים כיון דלא מהימנא ליה לומר סיטראי נינהו כ"ש דלא מהימן למימר במתנה נתנם ליה דודאי לשם פרעון השטר נתנם ונראין דבריו דמתנה לא שכיחא וגריעא טענת מתנה מטענת סיטראי אבל פרעינהו בין דיליה לדיליה מיגו דיכול למימר להד"מ יכול למימר סיטראי נינהו וכדאבימי בריה דרבי אבהו כדמפרש בכתובות בפרק הכותב (כתובות דף פה:):

הלכה כ

ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי' סהדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא נהי דהימניה טפי מדנפשיה טפי מסהדי מי הימניה והלכתא כרב פפא. ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כבי תרי אזל פרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע כי אזלינן בתר רוב דעות ה"מ באומדנא דכמה דנפישי בקיאי טפי אבל לענין עדות תרי כמאה ומאה כתרי אבל אי א"ל כבי תלתא ואזיל ופרעיה באפי ארבעה כיון דנחית לדעות נחית וכן הלכה:

הלכה כא

מתני' אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש:

הלכה כב

גמ' והא אמרת רישא אין נשבעין אמר רב (כהנא) בגדול הבא בטענת אביו עסקינן ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא ומתניתין רבי אליעזר בן יעקב היא דתניא ראב"י אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו וחכ"א אינו אלא כמשיב אבידה ופטור וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור אלא בדרבה קמיפלגי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי דליכפריה והאי דלא כפר ליה דאין אדם מעיז ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא קמישתמיט עד דהוה ליה זוזי ופרענא ליה הלכך רמי רחמנא שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה ראב"י סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז הלכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בו הוא דאין מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא העיז משיב אבידה הוי. והלכתא כראב"י דאמרינן משנת ראב"י קב ונקי. ועוד דסוגיא דפירקין דלקמן (דף מז.) כוותיה דאמרינן תני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין היכי דמי אי דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין אית לי וחמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה והאי סוגיא אליבא דראב"י דלרבנן אבוה מיחייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה אבל בנו פטור כיון דיכול להעיז משיב אבידה הוי ושמעינן מינה דהלכה כר' אליעזר בן יעקב דהא סוגיין כוותיה כדאמרינן במסכת סנהדרין (דף לג.) היכי דמי שיקול הדעת כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי בהדי הדדי ולא איפסיק הלכתא כחד מינייהו וסוגיא דעלמא כחד מנייהו ואזיל איהו עבד כאידך היינו טעה בשיקול הדעת ופלוגתא דהכא הוי בשיקול הדעת הלכך אי אמר ברי לי שמנה

לאבא בידך ואמר ליה אידך חמשין אית ליה וחמשין לית ליה חייב אבל אי לא אמר ברי לי פטור דהיינו דתניא מנה לי לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשין פטור ואוקי רב להא מתניתא בדלא אמר ברי לי. ואע"ג דחזינא לרבואתה דפסקי הלכה כרבנן דאמרי משיב אבידה הוא [אנן] כתבינן מאי דסבירא לן וטעמי דפרישינן טעמי דברירא אינון ולית בהו ספיקא: ושמואל אמר לעולם מתניתין רבנן היא ומאי נשבעין לקטן ליפרע מנכסי קטן. להקדש ליפרע מנכסי הקדש. תני אבי קשישא יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. וכן הלכה. כתב ה"ר יוסף ז"ל הא דתנן אין נשבעין על טענת קטן מסתברא לן דדוקא שבועת התורה אבל שבועת היסת מיהא מחייב ושבועת התורה נמי דוקא שבועה הבאה מחמת הטענה כגון מודה מקצת ועד אחד דטענת קטן לאו כלום היא אבל שבועת שומרין שאינה באה מחמת טענה דהא טענת שמא היא כך צריך לישבע לקטן כמו שנשבע השומר לגדול וכן נמי הנשבעין מדרבנן בטענת שמא כשותפין והאריסין ודדמו להו דינן כשומר וב"ד מעמידין אפוטרופס לקטן ומשביע אותם וכן שבועת היסת דלית ביה אודיתא דלא שייך למימר משיב אבידה היא נשבעין לקטן ואע"ג דכי יתן איש בשומרין כתב שדייה אכי הוא זה דעירוב פרשיות כתוב כאן ואפילו בקטן שלא הגיע לפעוטות נשבעין שבועות היסת על טענתו דלענין מקח וממכר הוא דבעינן קצת חכמה וחריפות אבל לענין טענה שטוען מנה לי בידך לא בעינן חריפותא ואין הנתבע יכול להפך את השבועה על הקטן כיון דקטן לאו בר אישתבועי הוא ואם תובעין את הקטן במידי דמטיא הנאה לידיה כגון משא ומתן ודדמי ליה וקמודה קטן קמן מחייבינן ליה למפרע ואי לא קמודה נטרינן ליה עד דגדל ומשתעי דינא בהדיה ומשבעינן ליה ואי במידי דלא מטי ליה הנאה קא תבעי ליה כגזילות וחבלות ודדמי להו אפילו מודה לא מחייב ואפילו לכשיגדיל הקטן דפגיעתו רעה דדוקא בעבד ואשה הוא דתנן (ב"ק דף פז.) נשתחרר העבד נתגרשה האשה חייבין לשלם אבל קטן לאו בר עונשין הוא על מה שעשה בקטנותו. והרמב"ן ז"ל הקשה על מה שכתב דנשבעין לקטן שבועת שומרין דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו בשומר שכר וע"כ משבועת שומרין מעטיה דהא לא כתיב כי הוא זה התם ועוד הא דמקשינן מרישא לסיפא ליתרץ מאי נשבעין לקטן שבועת השומרין דלישנא נמי הכי דייקא דלהקדש נמי מתוקם בשבועת שומרין דתקנת חכמים הוא שלא יזלזלו בהקדשות כדמפרש בבא מציעא (דף נח.) ונראין דבריו וגם כתב דדוקא כשהגיע לפעוטות הוא דנשבעין על טענתו שבועת היסת וכן בטענת שמא כגון השותפין והאריסין:

הלכה כד

א מתני' ואלו דברים שאין נשבעין עליהם העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות ואין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה שומר חנם אין נשבע נושא שכר אין משלם. הא דתנן שומר חנם אין נשבע משום דקרא כי יתן דכתיב בשומר חנם אייריי בשבועה וה"ה דאין משלם החיוב דידיה דהיינו פשיעה כי היכי דשומר שכר פטור מחיוב דידיה דהיינו גניבה ואבידה וכן מוכח בהדיא בשילהי החובל (בבא קמא דף צג.) גבי ההוא גברא דאפקידו גביה ארנקי של צדקה פשע ביה חייביה רב יוסף לשלומי ומעיקרא בעי למיפטר משום דכתיב לשמור ולא לחלק לעניים אלמא כל הני דמימעטין מהאי קרא אפילו מפשיעה ממעטי. ואפילו שומר שכר נראה דפטור אפילו מפשיעה דההוא דאפקידו גביה ארנקי של צדקה שומר שכר הוה בההיא הנאה דרב יוסף דאמר לקמן דשומר אבידה שומר שכר הוי בההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעני והוי מצי למימר שומר שכר אין נשבע שמתה או שנאנסה אלא נקט פטור שבועה בשומר חנם ופטור תשלומין בשומר שכר משום דבהאי לישנא כתיבי בקרא וה"ה כולם פטורין משבועה ותשלומין. והוה מצי למימר שואל אינו משלם אונסין ובגניבה ואבידה דאיתקש לשומר שכר דכתיב וכי ישאל איש וי"ו מוסיף על ענין ראשון כדדרשי' פרק השואל (דף צה.) אלא כיון דתנא פטור שבועה בשומר חנם ופטור תשלומין בשומר שכר ה"ה בכולן ועוד משום הכי לא תני שואל משום דלא שייך בהקדש. אבל הרמב"ן והראב"ד ז"ל כתבו דשומר שכר חייב בפשיעה בכל אלו. אבל רב אלפס ז"ל כתב בתשובה המפקיד שטרות אצל חבירו ומודה שפשע בהו ונאבדו פטור מלשלם והדברים נראים דכיון דהוציא הפסוק אלו מכלל פרשת שומרין אין לחייבו אלא מטעם אדם המזיק ופושע בדבר ונאבד לא חשיב אדם המזיק שהרי פשיעה בבעלים פטור אלא ודאי לא מיקרי אדם המזיק כיון דלא אפסידיה בידים אלא שבפשיעה שלא שמרו כראוי נפסד אלא שמדין שומר חייבתו תורה הלכך בבעלים פטור וכיון שהוציאה תורה את אלו מדין שומרין פטורין אף מפשיעה והא דאין נשבעין על אלו ה"מ בפני עצמן אבל ע"י גלגול נשבעין דתנן (קדושין דף כו.) נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן ובפני עצמן נמי לא אמרן דאין נשבעין עליהן אלא שבועה דאורייתא אבל מדרבנן נשבעין עליהן דה"ג בפרק הכותב (כתובות דף פז:) בענין הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא וכו' אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן דפרע דייק

דמיפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דלידק: רבי מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר' מאיר מחייב שבועה וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואוקימנא דבענבים העומדות ליבצר קמיפלגי דר' מאיר סבר כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין:

ב גמ' אמר אביי לא שנו אלא דאמר בית סתם אבל א"ל בית זה ידיע טענתיה רבא אמר אפילו בית זה פטור ואין חייב עד שיטעננו דבר שבמדה ומשקל ומנין ומודה לו דבר שבמדה ומשקל ומנין. תניא כוותיה דרבא כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי פטור מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור אזור גדול יש לי בידך אין לך בידי אלא אזור קטן פטור כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך חייב מנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין חייב. כללו של דבר אין חייב עד שיטענו דבר שבמדה ושבמשקל ומנין ויודה לו דבר שבמדה ומשקל ומנין. כללו של דבר לאתויי מאי לאתויי בית זה דלא מ"ש מנורה גדולה ומנורה קטנה דפטור מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו בת עשר ובת חמש נמי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אמר רבי אבא בר ממל שאני מנורה הואיל ויכול לגורר' ולהעמידה על חמש ליטרין:

הלכה כה

אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. כיצד א"ל בית מלא פירות מסרתי לך כיס מלא מעות מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור:

הלכה כו

א זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב. הא דאין נשבעין אלא על דבר שבמדה אין לפרש דמכסף נפקא שהוא דבר מסויים שתי מעות דהא לרב משמע לעיל דאייתר כסף לכפירה ופי' ריב"א דנפקא לן מההוא דרשא דבריש מרובה שלמה למעוטי דבר שאין מסויים והיינו שלא במדה ובמשקל ומנין ובמכילתא מפרש ליה מכסף או כלים מה כסף שדרכו להמנות אף כלים שדרכן להמנות מכאן אמרו כל טענה שאין במדה וכו':

ב גמ' אמר אביי לא שנו אלא דאמר בית סתם אבל א"ל בית זה ידיע טענתיה רבא אמר אפילו בית זה פטור ואין חייב עד שיטעננו דבר שבמדה ומשקל ומנין ומודה לו דבר שבמדה ומשקל ומנין. תניא כוותיה דרבא כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי פטור מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור אזור גדול יש לי בידך אין לך בידי אלא אזור קטן פטור כור תבואה יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך חייב

מנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין חייב. כללו של דבר אין חייב עד שיטענו דבר שבמדה ושבמשקל ומנין ויודה לו דבר שבמדה ומשקל ומנין. כללו של דבר לאתויי מאי לאתויי בית זה דלא מ"ש מנורה גדולה ומנורה קטנה דפטור מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו בת עשר ובת חמש נמי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אמר רבי אבא בר ממל שאני מנורה הואיל ויכול לגורר' ולהעמידה על חמש ליטרין:

הלכה כז

מתני' המלוה את חבירו על המשכון ואמר סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה שוה חייב סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתך עליו וה' דינרים היה שוה חייב מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל היכא דאמר מלוה אנא לא ידענא כמה היה שוה אבל ידענא שהיה שוה יותר ממה שהיה לי עליו ואין יודע כמה הוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם כדאמר בפרק דלקמן (דף מז:) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם אבל אם רצה הנתבע להחרים סתם על שנוטל ממונו ולא היה לו ליטול אין מונעין אותו בכך אבל שבועה לא מחייבינן. ויש מקשים על דבריו דכיון דלא ידע כמה היה שוה לא מיחייב שבועה דהא לא מודה בדבר שבמדה ומשקל ומנין והוה כההיא דתנן אלא מה שהנחת אתה נוטל והיכי דמי מחויב שבועה ואין יכול לישבע כגון מנה לי בידך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא ועוד שהרי אינו כופר בשתי כסף שהוא אומר שאין יודע כמה הוא שוה ומיהו כל הגדולים הסכימו לדברי ה"ר יוסף ז"ל שהרמב"ם כתב בהלכות שאלה ופקדון פ"ה המפקיד פירות אצל חבירו שאינן מדודין וערבן עם פירותיו ולא מדדן הרי זה פושע. בעל הפקדון אומר כך וכך הוו והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב בעצמו בתשלומין ואין יודע כמה הוא חייב ונמצא מחויב שבועה שאין יכול לישבע וכזה הורו רבו הר"ר יוסף ז"ל ורבו. והרמב"ן תי' ודבריו אין מובנים ונראה דלא קשה דכיון שאומר יודע אני שהיה שוה יותר ממה שיש לי עליו הודה ששוה פרוטה יותר שפחות משוה פרוטה אין נחשב שוויו בחפץ אחד ואם לא יגיע לשוה פרוטה אינו מונה אותו הלכך זה שאומר שהיה שוה יותר מסלע ע"כ בפרוטה הודה הרי יש כאן

הודאת ממון וכיון שהודה בסתם אין בכלל הודאה זו אלא פחות שבממון ואין יכולין להוציא ממנו אלא בפרוטה והוי כאילו הזכיר בפירוש שוה פרוטה יותר הלכך על כל השאר יאמר שאיני יודע ואילו כפר על השאר יש כאן כפירת שתי כסף וכיון שאמר אין יודע הוי מחויב שבועה שאין יכול לישבע ולא דמי לבית מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל דהתם אין הנתבע משיב שמא אלא כך הוא אומר מה שאמרת שבית מלא הפקדת אצלי מזה לא נתתי לבי לידע אם היה ממש מלא וגם הטענה אינה כל כך בריאה שכן מורגל בלשון מלא שבית שהוא קרוב להיות מלא קורין אותו בית מלא פירות אבל זה אני יודע בודאי שכמו שהנחת אתה נוטל הלכך אין כאן הודאה כלום כיון שלא טען ולא השיב דבר שבמדה ומשקל ומנין שהרי לא טען עליו אלא חסרון פירותיו והלה אומר שלא חסרו:

הלכה כח

א אבל האומר כך וכך פירות הפקדתי אצלך והלה אומר פירות הפקדת אצלי ואיני יודע כמה היו אם לפי טענת המפקיד היו שוין שתי כסף והנפקד אומר יודע אני שהיו שוין פרוטה ואיני יודע כמה היו שוין יותר יש כאן חיוב שבועה אבל אם אמר פירות סתם ולא הודה בשוה פרוטה אין בהודאתו משמעות של שוה פרוטה שאף בפחות משוה פרוטה קרוין פירות והרמב"ן ז"ל הביא ירושלמי לקיים דברי הגדולים והכי איתא בירושלמי בשילהי דהאי פירקא סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור וכו' והלה אומר איני יודע. דרבא בר יונה בש"ר יאות לית את ידע אהין ידע ר' יהושע דרומי בעי קומי דר' מנא תמן איתמר לית את ידע אהין ידע וכה איתמר הכי תמן יש חילול שבועה וכה אין חילול שבועה פירוש א"ל סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר איני יודע כמה שוה יותר על חובו רבא בשם רב חייא שאם הוא אין יודע חבירו יודע ונוטל [שלא] בשבועה. ופריך תמן איתמר נוטל בלא שבועה שאם זה אין יודע שכנגדו יודע וכה איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ולא אמרינן אם זה אין יודע שכנגדו יודע ולשון הירושלמי משונה דאיפכא הוה ליה למימר במקום תמן כה ובמקום כה תמן ומשני תמן יש חילול שבועה. וכו' פירוש הכא השבועה חלה לפי שהוא מחויב שבועה וכיון שאין יכול לישבע משלם אבל במנה לי בידך שאמר על הכל אין יודע לא תחול שבועה עליו הלכך פטור. עוד הקשה ה"ר יוסף על דבריו מתוך הירושלמי דפרק הכונס חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס וכו' ונדחק הרבה לפרש ואין ענייננו לכאן כלל דבירושלמי מייתי לה על עשו תקנת נגזל באשו. ובפרק הכונס (סי' טז) פירשתיו:

ב גמ' (מי נשבע מי שהפקדון אצלו) אהייא אילימא אסיפא תיפוק ליה דשבועה גבי מלוה הוא אמר שמואל ארישא וכן אמר רבי יוחנן ארישא מאי רישא סיפא דרישא. סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה היא ואמור רבנן לישתבע מלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון רב אשי אמר זה נשבע וזה נשבע. פירוש הלוה צריך לשבע דג' דינרין היה שוה והמלוה צריך לשבע שאינה ברשותיה דחיישינן שמא נתן עיניו בה כדאמרינן בפ' המפקיד (בבא מציעא דף לד:) והכי קאמר מי נשבע תחלה מלוה נשבע תחלה שאין ברשותו ואח"כ ישבע הלוה כמה היה שוה שאם ישבע הלוה תחלה כמה היה שוה שמא יוציא המלוה את המשכון ונמצא שם שמים מתחלל.

הלכה כט

אמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עלויה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי. אבל תרתי קתתא לא אמרי' אם אבד חד אבד פלגא. אבל אי אבדו תרוייהו אבד אלפא זוזי ורב נחמן אמר אפי' תרתי קתתא אבד חד אבד חמש מאה אבד אידך אבד חמש מאות. אבל קתא ונסכא לא. פרש"י כיון דנסכא מידי דפרעון הוא לא קבליה עליה אלא לפרעון. כיון דיהבי' בהדי קתא דלאו מידי דפרעון הוא ודאי נסכא יהיב לפרעון וקתא למשכון. אבל בחד נסכא או בתרי נסכי מודה רב נחמן דהוי משכון כמו חד קתא או תרי קתי דאל"כ מאי פריך ממתניתין לשמואל אליבא דרב נחמן. אי נמי ה"פ אבל קתא ונסכא לא אמרינן אבד קתא אבד פלגא אלא כל חד לפי שווייו אם הנסכא שוין עשר קתי אבד נסכא אבד עשרה חלקים אבד קתא אבד חלק אחד עשר. תנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב ואמאי לימא הא קבילתיה מתניתין בדפירש כי קאמר שמואל בדלא פירש זו היא גירסת רוב הספרים וכן גרס רש"י. ור"ח ור"ת גרסי איפכא ומוקי דשמואל בדפירש שאם יפסיד המשכון יפסיד החוב ואפי' הכי תרי קתי לא כי לא היה התנאי אלא אם כן אם הפסיד כל המשכון וכי תימא מאי אתא שמואל לאשמועינן פשיטא דכל תנאי שבממון קיים ויש לומר דאתא לאשמועינן דלא הוי אסמכתא דלא דמי לאם אוביר ולא איעביד אשלם אלפא זוזי ב"מ (דף קד.) ושאר אסמכתות שקונס את עצמו כדי להבטיח את חבירו ולהסמיכו על דבריו ולא כוון מעולם להקנות אלא כדי שיאמינו חבירו אומר כך אבל הכא מה לו לתנאי זה אם אין בדעתו לקיים ור"ח פירש הא דאוקימנא להא דשמואל בדפירש לא שפירש בהדיא שיפסיד כל החוב אלא בדאומר אע"פ שאין שוה כל החוב קבלתיה ואשמועינן דבכה"ג הוי קבלה כנגד כל החוב ור"ח

פסק דלא כשמואל מדקאמר בשמעתין בדלא שוי שיעור זוזי כ"ע ל"פ דלית להו דשמואל וכן כתב בה"ג וליתא לדשמואל ואין נראה לר"י הזקן דקיימא לן הלכה כשמואל וכרב נחמן בדיני ונהרדעי סברי כוותיה ולא נחלק עליהם אדם. וקשיא דמתניתין תירץ לה שפיר בדפריש ועוד דלרבה דפליג עליה דרב יוסף בשומר אבידה דקיימא לן הלכתא כוותיה וקצת מהראיות כתבתי (בפ"ב דב"מ סי' יז) ואוסיף לכתוב דבפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כט.) אמרינן דלרבה דאמר שומר אבידה שומר חנם בהנאת שימושה שהתירו לו להשתמש בדמי אבידה נעשה שומר שכר ולרב יוסף דהוי שומר שכר בהנאת שימוש נעשה שואל וחייב באונסין ובפרק המפקיד (בבא מציעא דף מג.) גבי המפקיד מעות אצל שולחני מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן מוכח דסבירא ליה לרב נחמן נאנסו לא מיחייב באונסין והלכתא כרב נחמן בדיני. ויש רוצים לדחות דגבי נפקד שדינו להיות שומר חנם בשכר הנאת שימוש תעליהו מעלהו אחת ויהיה שומר שכר דהואיל ונהנה מהנה אבל באבידה שהיה מתחלה שומר שכר בשכר הנאת שימוש תעליהו מעלה אחת דהואיל ונהנה מהנה ומתחייב באונסין ולאו דיחוי הוא דכל הנאת שימוש שוה לזה כמו לזה ואם באבידה נתוספת לו פרוטה דרב יוסף וכי בשביל תוספת שכר יתחייב באונסין אין חילוק בשומר שכר בין ששכרו מרובה בין ששכרו מועט. ויש שמביאין ראייה דהלכה כרב יוסף מדקאמר בשמעתין לא דכ"ע אית להו דרב יוסף ודרבה כתנאי וכי מוקי נמי מילתיה כתנאי מוקי לה כרבי אליעזר וקיימא לך דר' אליעזר שמותי הוא ולאו ראייה היא דמסקנא דשמעתין לפום האי דקאמר דכ"ע לית להו לדשמואל ורבא קאמר דבדשמואל קמיפלגי ולא שייכא מילתייהו אמילתיה דרבה. ורבה ככ"ע וכי תימא מ"מ סוגיין דשמעתין מוקי מילתיה דרב יוסף ככ"ע ודרבה כתנאי וכרבי אליעזר אע"ג דרבה מצי לאוקמיה דבדשמואל קא מיפלגי מכל מקום סתמא דהש"ס לא משמע ליה לאוקמי פלוגתייהו בהכי הא לאו מילתא היא דכל סוגיא זו עיקר בנויה על יסוד זה דקאמר לימא בדלא שוי שיעור זוזי קמיפלגי ואורחא דהש"ס בכל דוכתא לדחות מאי דבעי למימר ואי הוה מצי למימר לא בדלא שוי שיעור זוזי דכ"ע אית להו דשמואל הוה אמר הכי אלא זה אי אפשר דאי בדלא שוי אבדו מעותיו כ"ש בדשוי הלכך הוצרך לומר דכ"ע לית להו דשמואל כדי לדחות הא דבעי למימר דבדשמואל קמיפלגי ולפי זה הדחוי הוצרך לומר ולהעמיד פלוגתייהו בדרבה ורב יוסף ומילתא דרב יוסף ככ"ע ורבה כתנאי אבל רבה דהלכה כוותיה מוקי פלוגתייהו בדשמואל ורבי עקיבא כשמואל והלכתא כשמואל ועוד מדקמהדר גמרא לאוקמי סתם מתניתין כוותיה בשילהי השוכר האומנים (דף פב.) אלמא דהלכתא כוותיה ועוד ראייה דמדמי בשמעתין ההוא דאע"פ

שאינו שוה אלא פלגא לדשמואל ובפרק הזהב (בבא מציעא דף מח:) מדמי לה לדרבי יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה ואם כן ר' יוחנן אית ליה דשמואל והלכתא כרבי יוחנן דהתם דרב הוא דפליג עליה ורב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ועוד ראייה דלא נוכל לפרש מילתיה כתנאי וסבר כר' אליעזר אבל לר' עקיבא מודה רבה דכשומר שכר דמי דהא בפ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כט.) גבי פלוגתא דרבי עקיבא ורבי טרפון בדמי אבידה קאמר דאליבא דרבה פליגי רבי עקיבא ורבי טרפון בגניבה ואבידה דלרבי טרפון מיחייב ולר' עקיבא פטור וא"כ לר' עקיבא נמי שומר חנם הוי אליבא דרבה ועוד ראייה דהלכה כרבה דבפ' האומנין (דף פד.) דמוקי מתניתין דלא כרבי אליעזר ואליבא דרב יוסף הוה מצי לאוקמי מתניתין כדברי הכל ובמלוה שאין צריך למשכון אלא משום דלית הלכתא כרב יוסף לא בעי לאוקמי הכי ומכל אלו הראיות ברורות נראה דהלכה כרבה וכדשמואל בדפריש כדברי ר"ח כי כל דבריו דברי קבלה ומ"מ המלוה על המשכון לא שנא משכנו בשעת הלואתו ול"ש משכנו שלא בשעת הלואתו ול"ש הלוהו מעות ול"ש הלוהו פירות שומר שכר הוי שאם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב אין ללוה על המלוה ולא למלוה על הלוה כלום אלא יצא משכנו בחובו ואם החוב יותר על המשכון הלוה נותן למלוה היתרון ואם דמי המשכונות יתירים על החוב אין המלוה נותן ללוה היתרון ואם אבד באונס נשבע המלוה כדין שבועת שומרין וגובה כל חובו: הדרן עלך שבועת הדיינין

פרק ז

הלכה א

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו השכיר כיצד אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו תן לי שכרי חמשים דינרין שיש לי בידך והוא אומר נתקבלת מהן דינר זהב: כל הני נשבעין ונוטלין תקנת חכמים הן ואפילו הכי בעי אישתבועי כעין דאורייתא בנקיטת חפץ ולא מפכינן לה כך הורו הגאונים:

ב גמ' נשבעין ולא משלמין מנלן דס"ד בעד אחד לא אמרה תורה שישבע הנתבע להכחיש העד אלא ישבע התובע ותהיה השבועה במקום עד ויטול כעל פי שנים עדים וכן במודה מקצת כיון דממונא אית ליה גביה ואידך עביד לאישתמוטי אימא ישבע התובע ויטול דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם וקרא יתירה הוא דכיון דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת

רעהו ממילא ידענא דשומר מישתבע ולקח בעליו ולא ישלם למה לי לומר על כל הנשבעין שבתורה שמי שעליו לשלם הוא נשבע: השכיר מאי שנא שכיר דתקינו ליה רבנן דמישתבע ושקיל אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית משום דבעל הבית טרוד בפועליו ושדיוה אשכיר משום חיותיה דשכיר וליתיב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו שלבעל הבית. א"ה אפילו קציצה נמי לישתבע שכיר דהכי קץ ליה ולשקול אלמה תנן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המע"ה קציצה ודאי מידכר דכירי אינשי אי הכי עבר זמנו נמי אלמה תנן עבר זמנו אין נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו ה"מ מקמי דנימטי זמן חיוביה אבל מכי מטי זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר: אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך א"ל ר' יצחק יישר וכן א"ר יוחנן (יישר) איתמר נמי א"ר מנשיא בר זביד אמר רב לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך וכן הלכה. ואע"ג דרמי בר חמא שבח להא שמעתתא ופריך ליה רבא אם כן שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכח תלה ודחיק למימר דאפקיד ליה בשטר ואנן קי"ל דשבועת שומרין איתא במפקיד אפילו שלא בעדים בין בשטר ושלא בשטר דמיגו דלהד"מ הוי מיגו דהעזה ולא אמרינן מיגו והשתא ההיא דשכיר נמי הוי מיגו דהעזה וי"ל דהך דפריך רבא מעיקרא לאו פירכא היא דשאני שבועת שכיר דתקנת חכמים היא ובמיגו כל דהו אוקמיה אדיניה:

הלכה ב

מכלל דתרוייהו סבירא להו דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בעדים. פר"ת ולית הלכתא הכי אלא כרב חסדא דפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע.) דהמפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים ואי טעין ואמר החזרתי לך נאמן ובשבועה דלא יכול למימר שטרך בידי מאי בעי מיגו דאי בעי אמר נאנסו ומהימן בשבועה. ולפר"ת גם הכא נמי ה"פ צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר מן השבועה וכן כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל דלית הלכתא הכי:

הלכה ג

ועוד כתב דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה אלא לאפטורי מממון דהא שבועת שומרין דאיכא למימר מיגו וכן מודה מקצת ועד אחד איכא למימר בהא מיגו ואפי' הכי מישתבעי הלכך האי מאן דתבע ליה לחבריה לקמן לדינא וא"ל דשותפא דידי

הוית ופליגנא בהדך ואתנאי עלך מקמי דנפלוג בהדך דתשתבע לי על שמא וקמודי ליה חבריה דשותפא דידיה הוה מיהו קאמר דלא אוני ליה בשוה פרוטה מעולם אע"ג דליכא סהדי בההיא שותפתא ואיכא למימר מיגו לא איפטר מההיא שבועה אלא משבעינן ליה ודבריו אינן מובנים לי כיון דמיגו דאורייתא הוא מה לי ממון מה לי שבועה אטו שבועה לאו ממון הוא דזימנין דלא בעי אישתבועי וקיהיב ממונא ומה שאמר דבשבועות שומרין איכא מיגו הא כבר כתבינן לעיל דמיגו דהעזה הוי ומה שכתב דבמודה מקצת איכא מיגו הא אמרינן חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח וליכא מיגו וגם בעד אחד לא ידענא מאי מיגו איכא:

הלכה ד

ומקצת הגאונים כתבו שהמלוה על המשכון שנאמן לטעון עד כדי דמיו במיגו דלקוח הוא בידי דלא שקיל בלא שבועה חמורה ומני ליה בהדי נשבעין ונוטלין דמתני' דמוציא מחבירו הוא ולית ליה אלא בשבועה חמורה וזה נוטה קצת לדברי ה"ר יוסף ז"ל דלא אמר מיגו לאפטורי משבועה ועוד אמרו הגאונים טעם אחר כיון דלאו אגופיה דמשכון קטעין אלא בעי לאפוקי ממונא מרשותא דחבריה לית ליה בלא שבועה חמורה. והביאו ראייה ממה ששנינו (ב"ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטול ואילו טעין ממך לקחתי' נאמן בשבועות היסת ועכשיו נשבע ונוטל כעין שבועה דאורייתא וכן במשכון. וכן נמצא בתשובת שאלה לרב אלפס שאלו מקמיה בעסק שמעון דטעין ליה לחבריה אית לך גבאי ספר מקרא וההוא ממושכן לי ביותר מדמיו וראובן אמר שאולה היא בידך והשיב שאם אין דרך המקום להשאיל אותה מקרא וכיוצא בה יהיה שמעון נאמן עד כדי דמיהן ולא יותר אחר שישבע שבועת התורה שאין עליה פחות ממה שהיה שוה אלמא צריך לישבע שבועת התורה אע"פ שהוא נאמן לומר לקוחה היא בידי וכ"כ רב האי גאון ז"ל: א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אומן אומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת מי נאמן ואמר להם בזה ישבע בעל הבית ויפסיד אומן. ואפי' אי טעין לא קצצתי לך אלא אחת ואותה פרעתי לך דהשתא הוי כופר הכל קאמר שמואל דישבע בעל הבית דמשום טירדא דבעל הבית ראו חכמים שראוי לתקן כאן שבועה וראויה להטיל על בעל הבית והיכא דחולקין בפרעון דבעל הבית הוא בודאי שוכח עקרוה ממקומה והטילוה על השכיר אבל כשחולקין בקציצה דבעל הבית בקציצה זכור הניחו שבועה במקומה על בעל הבית. תדע שכך הוא מדפריך איני והא תני רבא בר שמואל קצץ המוציא מחבירו עליו הראייה ואי לא מייתי ראייה פקע אמאי ישבע בעל הבית ויפסיד אומן ובמה טעה הש"ס לפטור בעל הבית

והלא מודה מקצת הוא. אלא ודאי מילתא דשמואל והברייתא איירי בכופר הכל ואפילו הכי קאמר שמואל דישבע:

הלכה ה

א מתני' הנגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות וא"ל תן לי כלי שנטלת והוא אומר לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם הודאה במקצת כיצד אומר לו שני כלים נטלת והוא אומר לא נטלתי אלא א' למשכנו:

ב גמ' ודלמא לא משכן מי לא א"ר נחמן האי מאן דנקיט נרגא ואמר איזיל ואיקטליה לדיקלא דפלניא ואשכחיה דקטיל ושדי לא אמרינן דאיהו קטליה דעבד איניש דגזים ולא עביד אימא ומשכנו. וליחזי מאי משכנו אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו וכגון שראו העדים שהטמין כלים שאין יכול לכפור ולומר שלא הטמין כלום אי נמי ידעו במקצת כלים שהטמין והוא טוען שהטמין יותר ממה שידעו העדים דא"ר יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן ולא אמרן אלא בבעל הבית שאין עשוי למכור כליו אבל בבעל הבית העשוי למכור נאמן ובעל הבית שאין עשוי למכור נמי לא אמרן אלא בדברים שאין דרכן להטמין אבל דברים שדרכן להטמין נאמן דאמרינן דלמא דמי איצטריך ליה וזבין ושאין דרכן להטמין נמי לא אמרן אלא באיניש דלא צניע אבל באיניש דצניע אורחיה הוא ובאיניש דלא צניע נמי לא אמרן אלא שזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל זה אומר לקוחין וזה אומר גנובים לאו כל כמיניה דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואפי' אית בהו כל הנך צדדין לריעותא ודקדק רב אלפס ז"ל מדקאמר אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן שמעינן דאם היה מוחזק ומפורסם בגנב וראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן בידי אם בעל הבית שאין עשוי למכור כליו וזה אומר גנובין הן נאמן דהא מוחזק ועומד מעיקרא בגנב: וכלהו נמי לא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר נאמן. זו היא גירסת רש"י. וקאי על בעל הבית שאין עשוי למכור כליו ואין דרכן להטמין ובאיניש דלא צניע ואמר שאולין ובאיתנהו לכולהו אמר שאינו נאמן בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר וקשה לר"ת מהא דאמרינן בסמוך רבא אפיק זוזא דסרבלא וסיפרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וצ"ל דמיירי כשראו שהטמין אביהן ובעל הבית שאין עשוי למכור כליו ודברים שאין דרכן להטמין ואיניש דלא צניע ולא משמע הכי מדלא נקט אלא דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ועוד דבמילתא דרב הונא בר אבין לא הזכיר אלא דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ועוד דבשילהי המקבל (בבא מציעא דף קטו:) אמרינן ההוא גברא דחטף

סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי אמר ליה זיל אהדר ליה ופריך מהנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא דיכול לטעון עד כדי דמיהן ומשני התם לא עבידי דמושלי ומוגרי אבל סכין עבידי אינשי דמושלי ומוגרי הלכך לא מהימן למימר לקוח הוא בידי אלמא בההוא טעמא לחודיה סגי. לכן נראה לר"ת כגר"ח ובכולהו נמי לא אמרן אלא דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר וקאי אהא דקאמר אבל בעל הבית שעשוי למכור כליו נאמן וההיא מיירי אפילו בדברים שאין דרכן להטמין ואפילו באיניש דלא צניע ואהא קאמר ובכולהו נמי לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר דאז הוא נאמן בכל ענין אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפילו אית בהו כל הני צדדין לטיבותא. כללא דמילתא דברים שאינם עשוין להשאיל ולהשכיר נאמן לומר לקוחין הן בידי אם לא שראוהו שהטמין ובעה"ב שאין עשוי למכור כליו ואין דרכו להטמין ואיניש דלא צניע וזה אומר שאולין וזה אומר לקוחים ואם יחסר אחד מכל אלו הצדדין נאמן ודברים העשוין להשאיל ולהשכיר וזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אינו נאמן אפילו בעל הבית העשוי למכור כליו וכלים שדרכן להטמין ואיניש צניע ואפילו לא ראוהו שהטמין כך כתב רב אלפס ז"ל בפרק המקבל גבי סכינא דאשכבתא וכן מוכח התם. אבל ר"ח ז"ל פירש דוקא ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו אבל לא ראוהו נאמן וכך כתב רב האי גאון בספר מקח וממכר בשער מ'. ומסתבר כרב אלפס דאין לחלק כלל בין ראוהו שהטמין כלים העשוין להטמין ואיניש דצניע ובעה"ב העשוי למכור כליו ובין לא ראוהו שהטמין כי ההטמנה אינה הוכחה בהם ויש שהיו רוצים לדקדק מדקאמר מעיקרא ולא אמרן אלא זה אומר שאולין וכו' והדרמפליג בין עשוין להשאיל ובין אין עשוין להשאיל שמע מיניה דאפילו אם אמר גנובים בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן וליתא להאי דיוקא דכיון דאמר גנובים איתרע לה חזקתו של כלים שהן עשוין להשאיל ולהשכיר כיון שהוא טוען שלא יצאו מתחת ידו בתורת שאלה ושכירות ובמיגו דשאלה ושכירות לא מחזקינן אינשי בגנבי. והא דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן היינו דוקא בשיש לו עדים שאלו הכלים היו שלו וראו אותם עתה בידו אבל אם לא ראו אותם [עתה] בידו נאמן לומר לקוחין הן בידי במגו דהחזרתים לך וכן הא דאמרינן כלים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר נאמן לומר לקוחין הן בידי הני מילי דליכא עדים שבאו לידו בתורת שאלה ושכירות אבל אם באו לידו בתורת שאלה ושכירות תו לא מהימן לומר לקוחין הן בידי וכן מוכח בשמעתתא דאומן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מו.). והא דאמרינן דבדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אין נאמן בבעל הבית שאין עשוי למכור כליו היינו דוקא בראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו אבל כלים

מגולין ואמר לקוחין הן בידי נאמן. וזה דקדק רב אלפס ז"ל מדקאמר ראוהו שהטמין משמע בלא הטמנה נאמן בכל ענין והך מימרא דרב יהודה מיירי בדאיתיה לבעל הבית התם בשעה שנכנס זה ויצא אבל ראהו שנטלו מרשות חבירו שלא בפניו ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן אפילו לא הטמין תחת כנפיו ואפי' בעל הבית העשוי למכור כליו דאי לאו הכי קשיא הא דאמר ריש לקיש (ב"ב דף לו.) הגודרות אין להן חזקה דכיון דאורחייהו למיזל באורחא מנפשייהו הא לאו מזבין קזבין להו אלא אשכחינהו אבראי ותפיס להו ואמר לקוחין הן בידי הלכך אינו נאמן ואי ס"ד התופס משל חבירו בפני עדים שלא בפניו ואמר לקוח הוא בידי נאמן הגודרות אמאי אין להן חזקה השתא מידי דודאי לאו באפי חבריה תפסיה ואמר לקוח הוא בידי נאמן הגודרות דספיקא נינהו דאיכא למימר דלמא באפי מריה תפסינהו לא כ"ש דאית להו חזקה אלא מדקאמר הגודרות אין להן חזקה שמעינן דמאן דתפיס מידי מרשותא דחבריה קמי סהדי דלא באפי חבריה ואמר לקוח הוא בידי אין נאמן. ומההיא עובדא (שם) דהנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא שמעינן נמי הכי ומסתייע נמי הך סברא משמעתא אחריתא דרב יהודה (שם.) דאמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובלא ואמר איזיל ואיגדור לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן מאי טעמא דלא חציף איניש למיגדר דיקלא דלאו דיליה מדאיצטרך לגלוי טעמא משום דלא חציף איניש למיגדר דיקלא דלאו דיליה שמעינן דמידי אחרינא דלית ליה כי האי טעמא לא מהימן והאי מילתא דפשיטא היא ולית בה ספיקא והאי דאיצטריכא לן לפרושי משום דחזינא תשובה משמיה דגאון דשאיל מקמיה בעסק חד גברא דא"ל לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לביתאי ופתחת ליה דלאו באפי שקלת מיניה חד טונא דכיתנא אמר ליה אין פתחי ושקלי ואת אמרת לישקליה בחושבנא דאית לך גבאי והשיב גאון דליכא עליה אלא שבועת היסת דלא שקיל אלא דיליה וקאמר לא מיבעיא היכא דליכא אלא עד אחד אלא אפי' איכא ב' עדים נמי הכי דיניה ומשתבע שבועת היסת דלא שקיל אלא מידי דאית ליה גביה ומיפטר דאמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן ולא אמרן אלא בבע"ה שאין עשוי למכור כליו וכו' והאי טונא דכיתנא הואיל ולית בה כל הלין אנפי מהימן ובשבועת היסת אלו דברי גאון ודאי שגגה הן דהך שמעתתא דרב יהודה בדאיתיה לבעל הבית בביתו אמורה ואיהו קמסר ליה כדכתיבנא. והאי עובדא טעמא אחרינא אית ביה דהא לאו באפי שקליה ודאי כל מאי דאיתיה בביתיה דאיניש בחזקתיה קאי ולא מצי איניש לאפוקי מיניה אלא בראיה ומאן דשקיל מיניה באפי סהדי ולית ליה ראיה דדיליה הוא מחויב לאהדורי ליה והאי דלית אלא חד סהדא מחייבו שבועה דאמר מר לעיל (דף מ.)

כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה וכיון דאודי דשקליה מביתיה הוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם ודמי לנסכא דר' אבא: כדשלח רב הונא בר אבין דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן כי הא דרבא אפיק זוזא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר פי' רש"י בשם רבו דוקא ספרא דאגדתא שאין אדם עשוי ללמוד בו תמיד אבל שאר ספרים אינן עשוין להשאיל ולהשכיר ופירש כן דלא תקשה לך מהא דאמרינן בפרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע הלה כמה הוציא ויטול ופריך עלה דלמא הוא ניהו דאפיק לקלא ושקיל וטרי בה טובא ומסיק כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד והפגין בלילה ומצאו מחתרת חתורה בתוך ביתו והן יצאו והכל אומרים נגנבו כליו של פלוני והללו הם כליו וספריו של פלוני ואמאי בעי כולי האי נהימניה במיגו דאי בעי אמר שאולין הן בידך ואין האחד נאמן לומר לקוחין הן בידי דעשוין להשאיל ולהשכיר ולא שייך למימר אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן שהרי אינו אומר שהוא גנבם אלא נגנבו ממנו וכמה גנבי איכא בעלמא. לכך נדחק לפרש דספרים אין עשוין להשאיל ולהשכיר ואין נראה לר"ת לחלק בספרים דאמרינן בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ.) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן ובספרא דאגדתא שאין רגילין לקרות בו שלא התירו לכותבו אלא משום עת לעשות אתא לאשמועינן דאפילו הכי נמי עשוין להשאיל ופר"ת שהדבר תלוי בראות הדיינין באהבת איש את רעהו ולפי מנהג המקום ולפי הספרים כי יש ספרים נחמדים שאין דרכן להשאילן וכ"כ רב אלפס ז"ל בתשובה שכתבתי לעיל על מקרא אחד ולא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שמתחלתן נעשו לכך שישאילום וישכירום: והוא אמר לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל רב פפא אמר אפילו שומר של בעל הבית נאמן ונשבע ונוטל ואפילו אשתו של שומר נשבעת ונוטלת וכגון שהיו הם בבית בשעה שנטלן ולא היה שם הנגזל ולפי שאין הנגזל יכול לישבע אלו עומדין ונשבעין במקומו. בעי רב פפא שכירו ולקיטו של בעה"ב נשבע ונוטל כמו שומר או לא תיקו א"ל רב יימר לרב אשי טענו כסא דכספא מאי א"ל חזינא אי איניש דאמיד הוא או איניש מהימן דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לא:

הלכה ו

א מתני' הנחבל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול אמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר ליה חבלת בי שתים והוא אומר לא חבלתי בך אלא אחת:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום שראוי לחבול בעצמו אבל במקום שאין יכול לחבול בעצמו נוטל שלא בשבועה ודלמא בכותל נתחכך תני רבי חייא שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו ודלמא אמר לאחר ונשכו דליכא אחר:

הלכה ז

א מתני' ושכנגדו חשוד על השבועה אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואחד שבועת שוא היה אחד מהן משחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל היו שניהם חשודים על השבועה חזרה השבועה למקומה דברי ר"מ ר' יוסי אומר יחלוקו:

ב גמ' וליתני נמי שבועת ביטוי כי קתני שבועה דכי קא משתבע בשקרא קמשתבע אבל שבועת ביטוי דאיכא למימר בקושטא קמשתבע דלמא מקיים לה לא קתני התינח אוכל ולא אוכל אכלתי לא אכלתי מאי איכא למימר תנא שבועת שוא וכל דדמי ליה. יש רוצים לומר אם הצבור גזרו חרם העובר עליה אינו פסול לשבועה או אם עבר על שבועה דאוכל ולא אוכל וכן דעת רב אלפס. ור"ת היה אומר שהוא פסול והא דקאמר לא קתני לא בשביל שהוא כשר אלא הכי קאמר לא קתני לפי שאין דומה לאחרים כי אין מונה במשנה אלא אותם שבשעת שבועה נשבעין לשקר וכה"ג איתא בפ"ק דב"ק (דף ד:) דר' (חייא) [אושעיא] תני י"ג אבות ור' (אושעיא) [חייא] תני כ"ד אבות ומפרש מר מ"ט לא תני הני ואע"ג דלכ"ע כל העשרים וארבע אבות הן: היו שניהם חשודין א"ל רבא לרב נחמן היכי תנן א"ל לא ידענא הלכתא מאי א"ל לא ידענא תני רבזבידבר אושעיא רבי יוסי אומר יחלוקו אמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו כר' יוסי: חזרה שבועה למקומה להיכן חזרה אמר רבי אמי רבותינו שבבבל אמרין חזרה שבועה לסיני ורבותינו שבארץ ישראל אמרו חזרה שבועה למחויב בה אמר רב פפא רבותינו שבבבל רב ושמואל דתנן וכן היתומין (מן היתומין) לא יפרעו אלא בשבועה והוינן בה יתומין ממאן וכו' כדלקמן. רבותינו שבא"י רבי אבא דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדי דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי היכי נידייני דייני להאי דינא נימא ליה זיל שלים ליכא תרי סהדא ניפטריה איכא חד סהדא לישתבע כיון דאמר דידי חטפי הוה ליה כגזלן. א"ל רבי אבא הוי מחויב שבועה ואין יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם. ושכנגדו נוטל בלא שבועה כדמוכח לעיל בפרק שבועת העדות (דף לב:) גבי הכל מודים בעד אחד כרבי אבא ומה שתקנו כשכנגדו חשוד על השבועה שהלה ישבע ויטול ולא אמרינן כיון שהמחויב אין יכול לישבע יטול הלה בלא שבועה

משום חיותיה דחשוד תקנו כך שכל אדם רע יגלגל עליו שבועה ויטול כל אשר לו. וקשה דמשמע הכא דרב נחמן דעשה עובדא יחלוקו לית ליה דרבי אבא דאמר חזרה שבועה למחויב לה ובפרק השואל (דף צז:) בגמ' שאלה חצי היום קאמר לימא תהוי תיובתיה דרב נחמן דאמר מנה לי בידך וכו' ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהם וכדרבא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשין וחמשין איני יודע מתוך שאין יכול לישבע משלם והיינו דרבי אבא. ועוד קשה הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני. ועוד דמעשה רב ואיהו עבד עובדת יחלוקו. וגם קי"ל הלכתא כהך דר' אבא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם דבכולי הש"ס מייתי להא דרבי אבא. וע"ק דלקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר' אלעזר עבד ורבי אלעזר היינו דרבי אבא ולא מדכר הא דרב נחמן כלל וכיון דרב נחמן הוה דעת שלישית דלדידיה ביתומין מן היתומין יחלוקו הוה ליה למימר דעבד כרב נחמן עבד. וע"ק מעיקרא טעמא דשמעתין דהיכי מוכח מדאמר רב ושמואל דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכי מת לוה בחיי מלוה הוו בני מלוה מחויבין שבועה ליטול וכיון דאינם יכולין לישבע לא יטלו דמשום הכי פליגי אדרבי אבא וסברי היכא שהנתבע מחויב שבועה ואין יכול לישבע שירויח ולא ישלם אדרבה היא הנותנת ויש לו להפסיד מחמת שאין יכול לעשות המוטל עליו כמו שמפסידים בני המלוה אע"פ שיש שטר בידם ואין מוטלת עליו אלא שבועה דרבנן הלכך נראה לפרש שכך היא סברת הש"ס דאי הוו סברי רב ושמואל הא דרבי אבא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם אם כן במת לוה בחיי מלוה כיון שבני מלוה יש להם שטר על היתומין ראוין מן הדין לגבות שטרם אלא שחכמים תקנו שבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים סברא היא שיגבו בלא שבועה דלא אמרינן חזרה שבועה למחויב לה ואם אין יכול לישבע יפסיד אלא היכא שעיקר הממון תלוי בשבועה כגון החשוד על השבועה שהיה לו ליפטר בשבועה וכיון שאין יכול לישבע דין הוא שישלם אבל בני המלוה שעיקר הממון תלוי בשטר שבידם והשבועה אינה כי אם תקנת חכמים לתקנת בני הלוה לא שייך למימר בשבועה זו חזרה שבועה [למחויב לה] ויפסידו אלא בני הלוה אינם יכולין להכחיש השטר שביד בני מלוה וליפטר מהן אלא בפרעון וכגון שישבעו שפרע אביהן ואותה שבועה אינם יכולין לישבע ואי אית להו דרבי אבא היו חייבין לשלם ומשום הכי קאמר הגמרא דרב ושמואל פליגי ארבי אבא ורבי אבא פליג עלייהו. ורב נחמן אית ליה שפיר דר' אבא וכן במנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשין וחמשין איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. וכן ביתומים מן היתומים סבר לה כרבי אבא אלא שלא רצה לעקור דברי רבוותא לגמרי ואמר הבו דלא להוסיף

עלה. ורבי אבא אית ליה דרב נחמן דאמר יחלוקו. והא דאמר רבותינו שבא"י רבי אבא לא בעי למימר דרבי אבא סבר כרבי מאיר אלא ה"ק רבי אבא דאמר מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם איהו מפרש למילתיה דרבי מאיר חזרה שבועה למחויב לה וישלם דאי אפשר לפרש דברי רבי מאיר חזרה שבועה לסיני ויפטר דא"כ פליגי ר"מ ורבי יוסי עליה דרבי יוסי נמי סבר חזרה שבועה למחויב לה אלא דר' יוסי קניס ליה לתובע כיון שגם הוא חשוד יפסיד חצי ורבי אבא סבר כרב נחמן דעבד עובדא כר' יוסי ומטעם קנסא כדפרישית. ורב אלפס ז"ל כתב דהלכתא כרבי אבא וחזרה שבועה למחויב לה ולית הלכה כרב נחמן דאמר יחלוקו דאיהו פליג ארבי אבא ודחה מה שכתב רב האי גאון בשערי שבועות דליתא לדרבי אבא וקי"ל כרב נחמן. ולמאי דפרישית ניחא דקי"ל כתרוייהו דלא פליגי אהדדי. ומה שהביא רב אלפס ראיה דבששניהם חשודים חזרה שבועה למחויב לה מהא דאמרינן לעיל בפרק שבועת העדות (דף לב:) אמר אביי הכל מודים כשכנגדו חשוד על השבועה ומוקי לה כששניהם חשודים דאמר מר חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאין יכול לישבע משלם לאו ראיה היא דהש"ס לישנא קלילא נקט לקצר דאף לרב נחמן מחויב העד לשלם החצי. ועוד דפריך דאף רבי יוסי סבר חזרה שבועה למחויב לה. אמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא דתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין היכי דמי אילימא דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין אית ליה וחמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה אלא לאו דאמר ליה מנה לי ביד אביך ואמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא אא"ב אבוה כה"ג מחייב היינו דאצטריך קרא למפטר גבי יורשין אא"א אבוה כה"ג פטור מאי איצטריך למעוטי יורשין:

הלכה ח

א מתני' וחנוני על פנקסו לא שיאמר לו כתוב על פנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז אלא אומר לו תן לבני סאתים חטין תן לפועלי בסלע מעות הוא אומר נתתי והם אומרים לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא הוא נוטל בלא שבועה והם נוטלין בלא שבועה:

ב גמ' תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה אמר ליה רבי חייא תנינא שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית אמר רבא פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני. וחדא מינייהו נקט דה"ה נמי דחנוני נשבע לבעל הבית במעמד פועלין:

הלכה ט

איתמר שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי. ב' מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו דרב הונא אמר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה !והלכתא כרב הונא חדא דרב הונא רביה דרב חסדא כדאמרינן בעירובין פרק הדר (עירובין דף סב:) אמר רב יוסף ביעתא בכותחא בעאי מיניה דרב חסדא בשני דרב הונא ולא אורי לי. ועוד דגרס בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף לא:) בענין הנהו סהדי דאתכחשו באכילתה לימא רב נחמן כרב הונא ורבא כר"ח אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי השתא לעדות אחרינא לא מהימני לאותה עדות מיבעיא אלמא בין לרבא בין לרב נחמן ליתא לדרב חסדא:

הלכה י

מלוה ולוה ושני שטרות אחד במנה ואחד במאתים יד בעל השטר על התחתונה שכיון שכת אחת שקרנים ואין אנו יודעין איזהו ידו על התחתונה ונוטל שטר של מאה ונשבע זה על המאתים. שני מלוין ולוה אחד היינו מתני' שהלוה מכחיש את העדים ואמר אין לאחד מכם עלי כלום ואנו יודעין שכת אחת מהן נאמנת וכת אחת שקרנים ואין ידוע אי זו היא ולפיכך צריך כל חד וחד מן המלוים לישבע שבאמת העידו עדיו ונוטל כמו שנשבעין החנוני והפועלין ונוטלין שניהם מבעל הבית שיודעין אנו בודאי שאחד מהן אומר אמת והאחד משקר ואין ידוע איזו הוא לפיכך כל אחד מהן נשבע ונוטל שחוששין אנו שמא הוא השקרן. שני לוין ומלוה אחד מיבעיא לן ולא איפשטא הלכך הוי ליה ספק ממונא ולית ליה לתובע ולא מידי אלא משתבע כל חד דלית גביה להדין מלוה כלום מהאי שטרא ומיפטר. ואיכא מ"ד בהא דהוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין ואנן לא סבירא לן הכי דלא אמרינן ממון המוטל בספק חולקין אלא היכא דליכא לממונא בידא דחד מינייהו אבל היכא דאיכא לממונא בידא דחד מינייהו המע"ה ומסתברא לן ה"מ היכא דאתו כולהו בהדי הדדי לבי דינא אבל היכא דאתי מלוה בהדי חד מינייהו גבי מיניה דהיינו דרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו אפילו לרב הונא עדותן בטילה דהא ודאי אחד מהן פסול. וכן ההיא דמלוה ולוה ושני שטרות דאמר יד בעל השטר על התחתונה מיירי כשהוציא שניהם כאחד בפני ב"ד אז מגבינן לו הקטן ומוציאין מידו הגדול ושורפין אותו אבל לרב הונא יכול הוא להוציא שטר הגדול ולומר אין לי שטר אחר ובפני בית דין אחר יוציא השטר האחר ויגבה בו ובהאי איכא לאיסתפוקי אם יוכל להשביע שאין בידו

שטר אחר שחתום בו כת אחרת מאותן שתי כתות ואפילו ללשון שני לעיל (דף מה.) דרב נחמן דשמא לא חשיב הכא כלל דרא דממונא או אם כבר גבה באחת מן השטרות ובא לגבות גם בשני אם יכול להשביעו (עד) שלא גבה כבר באחת מן הכתות וממה נפשך אם רוצה לשרוף את הקטן קודם שיבא לב"ד גובה את הגדול:

הלכה יא

א מתני' אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו אמר לו תן לי הדינר אמר לו נתתיו לך ונתתי באנפליא ישבע בעל הבית נתן לו הדינר אמר לו תן לי את הפירות אמר ליה נתתים לך והולכתים לתוך ביתך ישבע החנוני רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו ידו על העליונה אמר לשולחני תן לי בדינר מעות נתן לו ואמר תן לי את הדינר אמר לו נתתיו לך ונתתו באנפליא ישבע בעל הבית נתן את הדינר ואמר לו תן לי מעות אמר ליה נתתי לך והשלכתים לתוך כיסך ישבע השולחני ר' יהודה אומר אין דרך השולחני להיות נותן איסר עד שיטול את דינרו:

ב גמ' תניא אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהפירות צבורין ומונחין ושניהם עוררין עליהן אבל הפשילן בקופתו לאחוריו המע"ה ומודו ליה רבנן דלא ישבע בעל הבית והלכה כרבנן בצבורין ומונחין וישבע בעל הבית:

הלכה יב

א מתני' כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כך עד א' מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע. העיד רבי יוחנן בן ברוקה שאפילו נולד בן אחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל רבי שמעון בן גמליאל אומר אם יש עדים שאמר דבשעת מיתה שטר זה אין פרוע נוטל שלא בשבועה:

ב גמ' וכן היתומין וכו'. יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו מיבעיא. ה"ק וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואמרי' עלה בפרק הכותב (כתובות דף פח.) אמר רבי זריקא אמר רב הונא לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. שלחוה קמיה דרבי אלעזר אמר להן שבועה זו מה טיבה אלא יורשיו נשבעין שבועת יורשין וגובין איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה ליתי מר לעקריה להא דרב ושמואל אמר להו איכפל ואתאי

כמה פרסי למעקריה להא דרב ושמואל אלא הבו דלא לוסיף עלה כגון מאי כי הא דאמר רב פפא הפוגם שטרו ומת יורשיו נשבעין שבועת יורשין וגובין. ההוא דשכיב ושביק ערבא ואתו בני מלוה וקתבעי לערבא סבר רב פפא הא נמי הבו דלא לוסיף עלה הוא א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל. ההוא דשכיב ושבק אחא אתא ההוא אחא וקתבע שטרא דאחוה מיתמי סבר רמי בר חמא למימר ההוא נמי הבו דלא לוסיף עלה א"ל רבא מה לי שלא פקדני אבא ומה לי שלא פקדני אחי אמר רב חמא השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד. אע"ג דאיתמר בהאי לישנא אין הדין בשניהם שוה אלא מדאמר רב נחמן הבו דלא לוסיף עלה וכן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורמי בר חמא ורבא דאמוראי בתראי נינהו וסבר הכי הבו דלא לוסיף עלה שמעינן דסברי אע"ג דלית הלכתא כרב ושמואל ללמוד מדין זה דבר אחר הדומה לו מכל מקום בדין זה לא רצו לבטל דבריהם ולכתחלה עבדינן כוותייהו וכרבי אלעזר לא עבדינן לכתחלה ודיינא דעבד כרבי אלעזר עבד ולא מהדרינן עובדא: אמר רב פפא האי שטרא דיתמי לא מיקרע קרעינן ליה עד דגדלי יתמי דלמא משכחי דיינא דעבד כרבי אלעזר פי' ב"ד או אפוטרופוס שלהן [כל זמן שלא בא לידי דין] אין מחויבים לקורעו הואיל ובתחלה עבדינן כרב ושמואל כל זמן שלא בא לידי דין דודאי אם בא לפני הדיין צריך לפסוק לכתחלה כרב ושמואל וא"כ מחויב הוא לקרעו אבל ב"ד שהן אביהן של יתומים או אפוטרופוס מניחין השטר ברשות היתומים וכשיגדלו היתומים ויכולין לישבע שמא יזדמן להם דיין שישביעם ויגבה להם חובו:

הלכה יד

הרמב"ן ז"ל כתב דלוקח שלקח שטר חוב ומת לוה אם אחר שלקחו מת הוה ליה מת לוה בחיי מלוה וגבי לפי מה שפרש"י במשנה בפרק הכותב (כתובות דף פו:) שנשבע כעין שבועת היורשין שלא אמר לו ושלא ידע ששטר זה פרוע והוא שמת מוכר אבל בחייו אף הוא נשבע ומיהו אין לומר בזה כבר נתחייב המוכר שבועה כשמת הלוה דכיון שמכרו אין עליו עיקר חיוב אלא שמשביעין אותו מפני שהוא נאמן לומר פרוע במיגו שיכול למחול ואם קודם שלקחו כבר מת לוה כבר נתחייב מלוה המוכר לבני לוה שבועה ואין אדם מוכר שבועה לאחר ואע"ג דלא מותבינן אדרב ושמואל כל שבא לגבות מנכסי יתומים היא גופא דרב ושמואל היא והרמב"ם ז"ל נמי משמע שסובר כן שכתב בספר נשים (פי"ז הי"ז מהל' אישות) שאם מתה האשה קודם שנשבעת אין ללוקח כלום:

הלכה טו

וכך אמר שהחשוד הבא ליפרע מנכסי יתומין שאין לו כלום והיינו דרב ושמואל וטעמא דמלתא דלמא אלמוה רבנן לתקנת היתומין והחמירו בשבועתו יותר מכל הנוטלין ומשום הכי !חשבינן לה ולא מוספינן עלה אבל בכל מי שבא ליפרע מנכסי יתומים דייניגן הכי ומיהו קצת קשה דקס"ד יתומים מן היתומים הוא דאין אדם מוריש שבועה לבניו אבל לאחיו מוריש דלא מוספינן כלל עלה הדר קאמר מה לי שלא פקדני אבא מה לי שלא פקדני אחי לומר דמתניתין יורשין מן היורשין קתני ורב ושמואל נמי הזכירו יורשין אין אדם מוריש שבועה ליורשיו ומדבעינן למימר דאין להוסיף אפילו אחא אלא דמסיק שאין חלוק לפי שגם הוא יורש משמע דלוקח וחשוד הבו דלא לוסיף עלה הוא ושמא י"ל דכ"ש הוא וה"ק כי שלא פקדנו אבא אין גובה ושלא פקדני אחי גובה מן היורשין כ"ש שלא פקדנו מוכר והחשוד דודאי לא גבי מינייהו כיון דהיורשין אינן גובין חוב מורישיהן כ"ש אחרים דכל שבא ליפרע מנכסי יתומים שבועה ממש בעי ויש מביאין ראייה לפי מה שאמר בחשוד הבא ליפרע מנכסי יתומים מהא דאמרינן בפרק השולח (גיטין דף לה.) דרב לא מגבי כתובה לארמלתא לפי שהיתה בעיניו חשודה:

הלכה טז

והרב הברצלוני ז"ל כתב דהסכימו כל רבוותא שאם מתו היתומים שהיה להם לישבע שלא פקדנו אבא אין בניהן נשבעין והפסידו כרב ושמואל ודבר תימה הוא דנהי דאמרי רב ושמואל דאין אדם מוריש שבועה לבניו היינו שבועת ברי אבל שבועת יורשין ויורשי יורשין כולה שבועת שמא הוא וראוי בזה לומר הבו דלא לוסיף עלה דבזה לא דברו רב ושמואל כלל:

הלכה יז

א מתני' אלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין ואפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית אמר ליה מה אתה טוענני רצוני שתשבע לי חייב חלקו השותפין והאריסין אין יכול להשביעו נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל והשביעית משמטת את השבועה:

ב גמ' אלו נשבעין שלא בטענה אטו בשופטני עסקינן ה"ק אלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא: תנא בן הבית שאמרו לא שנכנס ויוצא ברגליו אלא מכניס לו פועלין ומוציא לו פועלין מכניס לו פירות ומוציא לו פירות מ"ש הני משום דמורו להו היתירא והוא שיש ביניהם כפירת טענה שתי כסף שחושדו שעיכב משלו שתי כסף אבל אם חושדו בפחות לא תקנו בזה שבועה: חלקו האריסין והשותפין וה"ה לאינך אם נסתלקו

כבר ולא אישתייר גבייהו ולא מידי ואם אמר הנתבע כבר חלקנו ולא אישתייר לך גבאי ולא מידי והלה אומר לא חלקנו ואכתי אית לי גבך כך וכך משבעינן ליה על טענת שמא. אם הוא טוען אני סבור שיש לי גבך כך וכך אין משביעין על טענת שמא ולא מגלגלין על השאר ואם אחר שחלקו תבע ליה בשמא על השותפות שלא עכב משלו כלום מחרימין לו חרם סתם על מאן דגזל מידי מההוא שותפותא או מההוא אפוטרופסותא:

הלכה יח

איבעיא להו מהו לגלגל בדרבנן ואסיקנא דמגלגלין בדרבנן שבועה דרבנן על שבועה דרבנן. אמר רב הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר שאין מגלגלין ורב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר שמקילין מאי בינייהו לפתוח לו כלומר אפילו שלא טען טוענין לו ובדרבנן פליגי דבדאורייתא עיקר גלגול מסוטה ילפינן והכהן מגלגל בלא תביעת הבעל אע"פ שלא קינא לה אלא מפלוני הכהן מגלגל ומשביעה אפילו מאיש אחר והלכתא כרב הונא דרבו של רב חסדא הוה כדאיתא פרק הדר (עירובין דף סב:): והשביעית משמטת מה"מ דאמר רב גידל אמר רב אמר קרא וזה דבר השמיטה אפילו דיבור משמט: גרסינן בפ"ק דקדושין (דף כז:) אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן ותנא תונא אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה האי ארוסה ה"ד אילימא דקני לה כשהיא ארוסה ומשקה לה כשהיא ארוסה ומי שותות והתנן ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה מ"ט תחת אישך אמר רחמנא פרט לארוסה ושומרת יבם ואלא דקני לה כשהיא ארוסה וקמשקי לה כשהיא נשואה ומי בדקי לה מיא והכתיב ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו אלא דקני לה כשהיא ארוסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה ונסתרה וקמשקי לה והאמר רבי אושעיא מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעלה לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל אלא שמע מינה על ידי גלגול שבועה אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן תנא דבי רבי ישמעאל ק"ו ומה סוטה שלא ניתנה ליתבע בעד אחד מגלגלין עליה שבועה ממון שניתן ליתבע בעד אחד אינו דין שמגלגלין עליו שבועה אשכחן ודאי שמא מנלן תניא ר"ש בן יוחאי אומר נאמרה שבועה בפנים ונאמרה שבועה בחוץ מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי ובבא מציעא פרק השואל (דף צח:) איתא דאין מגלגלין אלא על טענת ודאי של הנתבע דומיא דסוטה שהיא טוענת ודאי שלא נטמאה אבל על טענת שמא של הנתבע אין מגלגלין וכן אין מגלגלין לישבע על

שמא [של תובע] אלא בשמא דיש רגלים בדבר כגון סוטה שהרי קינא לה ונסתרה הלכך איכא למיחש שמא גם מאחר זינתה וכגון הנך דהכא דמורו היתירא:

הלכה יט

ואדם שנתחייב שבועה וראה שמגלגלין עליו ורצה לשלם תביעה ראשונה כדי שלא יגלגלו עליו כתב רב אלפס ז"ל צריך לשלם הכל או ישבע על כל מה שגלגל עליו והביא ראייה מהא דאמרינן בירושלמי חד ברנש אזל למידן קומי ר' זירא וחייביה שבועה על תרין דינרין אמר ליה לאו תרין דינרין אני חייב לך קא פרעין לך אמר ליה ומלתא פלן ופלן דאית לי עלך אמר ליה רבי זירא או הב ליה כמה דתבע לך או אישתבע כל מה דמגלגל עלך. ונראה דמתחלה תבעו מילתא פלן ופלן דאילו אמר תחילה הא פרענא לך קודם שתבעו דברים אחרים נראה דשוב לא יוכל לגלגל כיון שכבר הודה לפרוע קודם שידע שירצה לגלגל עליו דברים אחרים. אמנם בהא איכא לאיסתפוקי אם אחר שחייבו הדיין לפרוע הכל או לישבע על הכל אם יוכל לחזור בו מתרין דינרין כי אדעתא ליפטר מן השבועה רצה ליתנם ואפילו יצא מלפני ב"ד יכול לחזור בו או דלמא כיון דאודי אודי והדעת מכרעת שיוכל לחזור. והקשה רב אלפס ז"ל מירושלמי דפרק המפקיד אמר אני נשבע וראה שמגלגלין עליו שבועה אחרת ואמר הריני משלם חוששין אמר רבי יוסי לא חייבה תורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל עליו ותירץ דרבי יוסי פליג את"ק ורבי זירא סבר כת"ק דאמר חוששין שליפטר מן השבועה אמר הריני משלם וצריך לשלם הכל או לישבע על הכל ועיינתי בירושלמי דפרק המפקיד ואין ענינו לכאן כלום דלא איירי בענין שבועה כלל דגרסי' התם על מתני' דריש פרק המפקיד דקתני שילם ולא רצה לישבע נמצא הגנב למי משלם למי שהפקדון אצלו. לא סוף דבר שילם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם כמו ששילם. אמר משלם אני חוששין אנו שמא שלח בו יד פי' ומשביעין אותו שבועה שאין ברשותו. אמר נשבע אני וראה שמגלגל עליו שבועות אחרות וחזר ואמר משלם אני חוששין פי' חוששין שמא ליפטר מן השבועות אמר הריני משלם ולא לעשות נחת רוח למפקיד ולא מקני ליה כפילא וקאמר רבי יוסי לא חייבה תורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל עליו וכיון דאמר הריני משלם הוי כאילו אמר מתחלה איני נשבע ומקני ליה כפילא וניחא להאי פרושא דאילו לרב אלפס צריך לומר שהירושלמי פליג אגמרא דידן דסבר דאין מגלגלין בדרבנן דכי אמר נמי הריני משלם אכתי מחויב שבועה דרבנן שאין ברשותו. כדאיתא בירושלמי אהך מילתא גופיה ואע"ג דבפרק קמא דמציעא (דף ו.) משמע דשבועה שאין ברשותו שבועה דאורייתא היא דקאמר התם ג' שבועות משביעין אותו שלא פשע בה ושלא שלח בה יד ושאינו ברשותו דכתיב שבועת

ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וכן שלא פשע בה דהיינו שבועת שומרין אגבן נשבע נמי שאינו ברשותו אבל כשהוא משלם ואנו חושדין אותו שמא עיניו נתן בה ומשביעין אותו שבועה שאין ברשותו הך שבועה דרבנן היא: הדרן עלך כל הנשבעין וסליקא לה מסכת שבועות